

**RAPORT Z MONITORINGU
wdrażania w latach 2012 - 2013**

**„Wojewódzkiego Programu
Polityki Prorodzinnej na lata 2012-2016”**

Olsztyn, czerwiec 2014 r.

I. Wstęp

W ramach realizacji zadań ustawowych w zakresie polityki prorodzinnej, Sejmik Województwa Warmińsko-Mazurskiego, w dniu 13 marca 2012 r. Uchwałą Nr 12/139/12/IV przyjął *Wojewódzki Program Polityki Prorodzinnej na lata 2012-2016*.

Program ten został opracowany m.in. w oparciu o doświadczenia, jakie uzyskano podczas wdrażania *Wojewódzkiego Programu Polityki Prorodzinnej na lata 2008-2011*.

Program ma na celu inspirowanie działań wspierających rodziny w prawidłowym rozwoju oraz współdziałanie przy tworzeniu systemu pomocy rodzinom w sytuacjach kryzysowych.

Koordynatorem realizacji *Wojewódzkiego Programu Polityki Prorodzinnej na lata 2012-2016* jest Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Istotnym czynnikiem wspierającym wdrażanie *Programu* są działania podejmowane przez Radę ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Rada została powołana przez Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego w dniu 2 lipca 1999 r. Liczy ona 22 członków, reprezentujących środowiska i instytucje pracujące na rzecz rodzin.

W omawianym *Programie* zawarto wskaźniki monitorowania oraz określono założenia i zagrożenia jego realizacji w poszczególnych obszarach problemowych.

Do monitoringu i ewaluacji *Wojewódzkiego Programu Polityki Prorodzinnej na lata 2012-2016*, uchwałą Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego Nr 57/754/12/IV z dnia 12 listopada 2012 r., powołano Zespół Monitorujący, którego zadaniem jest ocena efektywności realizacji *Programu*, wydawanie opinii oraz formułowanie własnych propozycji do podmiotów współpracujących przy wdrażaniu *Programu*. Ponadto Zespół zajmuje się przedstawianiem wniosków dotyczących zagrożeń realizacji *Programu* oraz opiniowaniem raportów z jego realizacji.

Raport z monitoringu wdrażania w latach 2012 - 2013 r. omawianego *Programu* przygotowano na podstawie materiałów własnych ROPS, informacji zebranych z poszczególnych powiatów i gmin współpracujących przy jego realizacji oraz poniżej wymienionych podmiotów:

- Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej,
- Wydziału Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie,
- Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Olsztynie,
- Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Olsztynie,
- Kuratorium Oświaty w Olsztynie,
- Komendy Wojewódzkiej Policji w Olsztynie,
- Kurii Metropolitalnej Archidiecezji Warmińskiej,
- Kurii Diecezji Elbląskiej, Ełckiej i Płockiej,
- Sądów Okręgowych w Elblągu i Olsztynie,

- Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie z Filiami w Elblągu i Ełku,
- Ośrodków Doskonalenia Nauczycieli z terenu województwa warmińsko-mazurskiego,
- Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie,
- Rady ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Zadania określone w *Wojewódzkim Programie Polityki Prorodzinnej na lata 2012-2016* realizowane były zgodnie z przyjętym harmonogramem, stanowiącym załącznik do *Programu*.

Należy podkreślić, że osiągnięcie poniżej przedstawionych efektów działań w latach 2012 - 2013 było możliwe dzięki środkom finansowym przyznanych na jego realizację przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz dzięki szerokiej współpracy Samorządu Województwa z samorządami lokalnymi, instytucjami, placówkami m.in. oświatowymi, kulturalnymi, pomocy społecznej oraz organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami zajmującymi się problematyką rodzin.

II. Realizacja poszczególnych celów w ramach poszczególnych priorytetów oraz osiągnięte efekty

Cel główny: *Rodzina w województwie warmińsko-mazurskim silniejsza ekonomicznie, społecznie, kulturowo oraz wydolniejsza w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych*

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2012 - 2013 podejmował różnorodne inicjatywy oraz działania w celu poprawy warunków życia mieszkańców Warmii i Mazur. Szczególne miejsce wśród tych działań zajmują projekty ukierunkowane na reintegrację zawodową i społeczną członków rodzin zamieszkujących Warmię i Mazury realizowane m.in. dzięki środkom z Europejskiego Funduszu Społecznego. Obok projektów tzw. miękkich zrealizowano szereg inwestycji przyczyniających się do wzrostu standardu życia mieszkańców regionu. Powiaty i gminy wzbogaciły się o nowoczesny sprzęt medyczny w szpitalach i przychodniach, modernizowano wiele szkół, zwłaszcza zawodowych, obiektów kulturalnych i sportowych, zakupiono wyposażenia domów kultury, bibliotek oraz świetlic. Inwestycje infrastrukturę Województwa wzmocniło szeroko rozumiany system wsparcia rodzin. Omawiane działania zostały przedstawione w dalszej części Raportu.

Ważnym bodźcem do podejmowania działań na rzecz rodziny stał się przyjęty w maju 2013 roku Program Polityki Rodzinnej Prezydenta RP „Dobry Klimat dla rodziny” mający na celu promocje i wspieranie rodzicielstwa. Wśród szczególnie istotnych rekomendacji Programu znalazła się Karta Dużej Rodziny, dzięki której rodziny wielodzietne mają prawo do ulg, zniżek i zwolnień z opłat za korzystanie z wybranych usług oferowanych przez instytucje i podmioty, które włączyły się do programu. Według danych z ostatniego spisu powszechnego, który miał miejsce w 2011 roku na Warmii i Mazurach zamieszkuje 26 752 rodzin z trójką i więcej dzieci tj. potencjalnych odbiorców Kart Dużych Rodzin. Więcej informacji nt. funkcjonowania Kart Dużych Rodzin w regionie znajduje się w dalszej części raportu.

Kolejnym instrumentem mającym sprzyjać zakładaniu rodzin i posiadaniu potomstwa jest system świadczeń rodzinnych, wypłacanych na podstawie Ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych. Możliwość ich otrzymania uzależniona jest od wysokości dochodu na osobę. Dochód ten został od 1 listopada 2012 r. podwyższony o 35 zł tj. z kwoty 504,00 zł na osobę w rodzinie do kwoty 539,00 zł. W przypadku dziecka niepełnosprawnego wzrósł z 583 zł do 623 zł, czyli o 49 zł. Jest to relatywnie bardzo niska kwota – zbliżona do kryterium dochodowego pomocy społecznej, co uniemożliwiła wielu rodzinom skorzystanie z tej formy świadczeń, pomimo ponoszenia wysokich nakładów związanych z wychowaniem i kształceniem dzieci. W tej sytuacji trudno pozytywnie ocenić wartość tego typu świadczeń, jako instrumentu zachęcającego do zakładania rodziny i posiadania większej liczby dzieci.

Na świadczenia rodzinne składają się: zasiłek rodzinny oraz dodatki do tego zasiłku, jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka, finansowana ze środków własnych gminy (tzw. „becikowe gminne”), świadczenia opiekuńcze, a także dodatek z tytułu urodzenia dziecka (tzw. „becikowe rodzinne”), dodatek z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego, dodatek z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego oraz dodatek z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole, poza miejscem zamieszkania.

W roku 2012, w naszym województwie, podobnie jak w innych rejonach kraju, z roku na rok malała liczba rodzin korzystających ze świadczeń rodzinnych. W stosunku do roku 2011, ich liczba zmniejszyła się o ponad 2,6 tys. rodzin.

Pomimo realizacji szeregu projektów i działań, finansowanych m.in. ze środków Unii Europejskiej, mających na celu poprawę sytuacji ekonomicznej i aktywizację społeczną mieszkańców województwo warmińsko-mazurskie nadal pozostaje jednym z najbiedniejszych w kraju. Ubóstwo wielu rodzin należy do największych i najpowszechniejszych problemów społecznych w regionie. Jest ono w dużej mierze wynikiem wysokiego wskaźnika stopy bezrobocia, która na koniec 2013 roku wyniosła 21,7 (i był wyższy niż w roku 2012 – 21,3 oraz 2011- 20,0). W 2013 r. z powodu ubóstwa ze świadczeń pomocy społecznej korzystało 43 378 rodzin to o 4 204 rodziny więcej niż w 2012 i o 5 718 rodzin więcej w porównaniu do roku 2011. Wzrasta także liczba rodzin, którym udzielana jest pomoc z tytułu wielodzietności – z tego powodu w roku 2012 ze świadczeń korzystało 4 605 rodzinom, a w 2013 4 887 rodzin. Dla porównania w roku 2011 z tytułu potrzeby ochrony macierzyństwa z pomocy korzystało 4 490 rodzin wielodzietnych.

Ww. dane nie dotyczą rodzin wielodzietnych, które korzystały z pomocy z tytułu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Z tego powodu w 2012 roku – pomoc przyznano 3 481, a w 2013 roku 3 622 rodzinom wielodzietnym. W 2011 roku z tego powodu z pomocy społecznej korzystało 3 527 rodzin wielodzietnych. Około 70% z ww. rodzin zamieszkuje tereny wiejskie.

Mimo, że ww. dane mogłyby sugerować wzrost w województwie warmińsko-mazurskim liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej w 2012 r. liczba ta zmniejszyła się o 1 361 rodzin w porównaniu z rokiem 2011, w którym ze świadczeń pieniężnych i niepieniężnych korzystało 78 117 rodzin. Natomiast w roku 2013 liczba ta wzrosła do 79 848.

Pomoc osobom i rodzinom najbardziej potrzebującym, udzielana jest w formie **świadczeń pieniężnych**, głównie: zasiłek stały, zasiłek okresowy, zasiłek celowy i specjalny zasiłek celowy, pomoc na usamodzielnienie oraz na kontynuowanie nauki **oraz niepieniężnych** takich jak praca socjalna, bilet kredytowany, składki na ubezpieczenie zdrowotne, składki na ubezpieczenia społeczne, sprawienie pogrzebu, poradnictwo specjalistyczne, interwencja kryzysowa, schronienie, posiłek, niezbędne ubranie, usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania, w ośrodkach wsparcia oraz w rodzinnych domach pomocy, specjalistyczne usługi opiekuńcze w miejscu zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia, mieszkanie chronione, pobyt i usługi w domu pomocy społecznej, pomoc w uzyskaniu odpowiednich warunków mieszkaniowych, w tym w mieszkaniu chronionym, pomoc w uzyskaniu zatrudnienia, pomoc na zagospodarowanie – w formie rzeczowej dla osób usamodzielnianych). W roku 2013 ze świadczeń pieniężnych skorzystało 66 188 rodzin, o 3 096 rodzin więcej niż w roku 2012. Natomiast świadczeniami niepieniężnymi objętych zostało 37 123 rodziny, o 1 421 rodzin więcej niż w roku 2012.

Analizując ww. dane należy zwrócić uwagę na fakt, zmiany z dniem 1 października 2012 r. kryteriów dochodowych. W przypadku osoby samotnie gospodarującej, wysokość dochodu uprawniająca do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej została podniesiona z 477 zł do 542 zł (o 65 zł) a w przypadku osoby w rodzinie z 351 zł do 456 zł (o 105 zł). Kryteria te nie były zmieniane od 2006 r.

W tej trudnej sytuacji socjalno-bytowej dużej części rodzin w województwie, niezbędnym było promowanie oraz aktywne wspieranie działań kierowanych do rodzin ze strony Samorządu Województwa, samorządów lokalnych, instytucji i placówek, Kościoła,

organizacji pozarządowych i in. podmiotów mających w kręgu swojego oddziaływania rodzinę.

Działania w ramach tego celu, przedstawione poniżej, realizowane były w latach 2012-2013 r. przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, przy współpracy z samorządami lokalnymi poszczególnych szczebli, powiatowymi centrami pomocy rodzinie, jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej oraz Radą ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Jednocześnie należy podkreślić, że w porównaniu z sytuacją socjalno-bytową rodzin, znacznie korzystniej przedstawiały się działania proponowane rodzinom, związane z możliwością ich aktywizacji społecznej, kulturowej oraz przygotowania do lepszego wypełnienia funkcji opiekuńczo-wychowawczych.

Cel szczegółowy 1.

Wzrost społecznej świadomości roli trwałego małżeństwa, jako podstawy silnej i aktywnej rodziny

Działanie 1.1 Wspieranie i promowanie właściwego przygotowania się do małżeństwa i rodzicielstwa

Przygotowanie do małżeństwa i rodzicielstwa rozpoczyna się w rodzinach, następnie niezbędna wiedza w omawianym obszarze przekazywana jest w ramach przedmiotu „Wychowanie do życia w rodzinie”, opisanym szerzej w Działaniu 2.3. Natomiast bezpośrednio przygotowanie dla osób zawierających sakrament małżeństwa odbywa się w parafiach, w ramach nauk przedmażeńskich a także spotkań „Wieczory dla Zakochanych” oraz „Weekendy dla narzeczonych”.

Przy zawieraniu związków cywilnych, ukończenie przygotowania do zawarcia małżeństwa nie jest wymagane.

W celu zebrania informacji o działaniach podjętych w latach 2012-2013 w województwie warmińsko-mazurskim, na terenie poszczególnych diecezji, w styczniu 2014 r. zostało wysłane pismo do kurii diecezjalnych z prośbą o podanie danych, które zostały zamieszczone poniżej.

Archidiecezja Warmińska

W Archidiecezji Warmińskiej w 2013 roku zostało zawartych 2 183 sakramentalnych związków małżeńskich (brak danych za rok 2012). Wszystkie pary narzeczeńskie były przygotowywane do małżeństwa w katechezach dla narzeczonych w grupach (parafiach lub w dekanatach), albo też w mniejszych parafiach podczas spotkań indywidualnych (z księdzem proboszczem i doradcą rodzin). Z młodymi małżonkami prowadzono także spotkania w ramach przygotowania do Sakramentu Chrztu ich dzieci.

Dla małżonków (niezależnie od „stażu małżeńskiego” organizowano były rekolekcje w Gietrzwałdzie (2 x w roku – październik i kwiecień), w Szczytnie (1 x w roku – koniec sierpnia) oraz w Głotowie.

Rekolekcje oraz spotkania formacyjne dla małżeństw prowadziły:

- Stowarzyszenie „Spotkania Małżeńskie”,
- Ruch „Domowy Kościół”,
- Ośrodek Formacji Małżeńskiej
- Wspólnota „Dobrego Pasterza”

Spotkania te były organizowane dla małżeństw bez ograniczeń wiekowych, jednak w dużej mierze uczestniczyły w nich młode małżeństwa.

Ponadto, już w 2010 r. Ks. Dyrektor Wydziału Duszpasterskiego wydał komunikat zachęcający księży proboszczów do organizowania, co miesiąc Mszy świętych i spotkań dla małżeństw obchodzących rocznice ślubu w danym miesiącu.

Na terenie Archidiecezji Warmińskiej w 14 miastach (Bartoszyce, Braniewo, Dobre Miasto, Jeziorany, Kętrzyn, Mrągowo, Olsztyn, Olsztynek, Orneta, Lubomino, Ostróda, Srokowo, Szczytno, Września) działają Parafialne Poradnie Rodzinne. W najbliższym czasie planowane jest jeszcze otwarcie Poradni w Lidzbarku Warmińskim i Dywitach. Większość poradni otwartych jest jeden dzień w tygodniu w określonych godzinach, lub poprzez kontakt z kancelarią parafialną w celu ustalenia wizyty.

Poradnie poza uczestnictwem w przygotowaniu narzeczonych do małżeństwa udzielają porad w zakresie odpowiedzialnego rodzicielstwa, nauki metod diagnozowania płodności (tzw. naturalnego planowania rodziny) oraz pomocy w poprawieniu komunikacji międzypersonalnej. W pozostałych przypadkach, o ile to możliwe, starają się ułatwić kontakt ze specjalistą. Poradnie parafialne mieszczą się w domach parafialnych.

Na terenie Olsztyna działają także trzy poradnie specjalistyczne:

- Katolicka Specjalistyczna Poradnia Rodzinna
- Chrześcijański Ośrodek Poradnictwa i Terapii w ramach katolickiego Stowarzyszenia Persona Humana
- Stowarzyszenie Pomocy Dzieciom i Rodzinie ARKA

W/w poradnie udzielają pomocy w zakresie poradnictwa m.in.: prawnego, psychologicznego, rodzinnego i małżeńskiego, wychowawczego, psychologicznego i duchowego.

W Archidiecezji Warmińskiej w 2013 roku z poradni łącznie skorzystało 173 małżeństwa i 85 osób indywidualnych (niektóre małżeństwa i osoby indywidualne korzystały z kilku wizyt w poradni).

Diecezja Elbląska

W 2013 roku w Diecezji Elbląskiej zostało zawartych 1530 związków małżeńskich, wszystkie pary narzeczeńskie były przygotowywane do małżeństwa w katechezach dla narzeczonych. Ponadto Na terenie Diecezji Elbląskiej funkcjonują Parafie Rodzinne (Parafialne, Caritas, Psychologiczne i dla Narzeczonych).

W świetle Dyrektorium Duszpasterstwa Rodzin - każda para narzeczonych przed zawarciem sakramentalnego związku małżeńskiego na obowiązek spotkania się z doradcą rodzinnym.

W 2012 i 2013 r. Ośrodek Elbląskiego Stowarzyszenia „Spotkania Małżeńskie” organizował także spotkania dla małżeństw. Co roku przeprowadzano 2 tury rekolekcji podstawowych dla małżeństw (wiosną oraz jesienią).

Ośrodek Spotkań Małżeńskich Diecezji Elbląskiej organizował także rekolekcje dla małżeństw mające na celu pogłębianie więzi małżeńskiej. Rekolekcje przeznaczone były dla wszystkich małżeństw, które chciały odnowić swoją miłość, a także tych, które przeżywały kryzys. Prowadzone były w formie warsztatowej.

Na terenie Diecezji Elbląskiej działa 25 Poradni Rodzinnych, działających przy poszczególnych parafiach. Wykaz poradni znajduje się na stronie Wydziału Duszpasterstwa Rodzin Diecezji Elbląskiej <http://www.wdr.elblag.opoka.org.pl>. W 2013 roku z porad korzystało ok. 150 par.

Diecezja Ełcka

W roku 2012 sakrament małżeństwa zawarło łącznie 2008 par z ww. diecezji. Nie otrzymano danych dot. roku 2013. Spotkania dla młodych małżeństw nie były organizowane. Na terenie diecezji funkcjonowało 11 Poradni Rodzinnych.

Diecezja Płocka

Na terenie województwa warmińsko-mazurskiego znajdują się 4 parafie Diecezji Płockiej: Niechłonin, Dłutowo, Janowo i Janowiec Kościelny.

W roku 2012 sakrament małżeństwa zawarło łącznie 46 par, a w roku 2013 37. Przeprowadzono 8 kursów przedmałżeńskich o nazwie „ Spotkania dla narzeczonych”, przygotowujących się do zawarcia związku małżeńskiego. W ww. parafiach organizowane były także jubileusze małżeńskie, w tym z okazji pierwszej rocznicy ślubu. Małżonkowie objęci byli również opieką duszpasterską.

Mieszkańcy omawianych gmin mieli możliwość korzystania z poradni dekanalnych w Żurominie i Mławie.

Działanie 1.2 Inicjowanie wdrażania nowych form prowadzenia zajęć z przedmiotu „Wychowanie do życia w rodzinie” oraz doskonalenia w tym zakresie pedagogów

Zajęcia edukacyjne „Wychowanie do życia w rodzinie” realizowane są zgodnie z § 4 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10 sierpnia 2009 r. (Dz. U. z 2009 Nr 131 poz.1079) do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 sierpnia 1999 r. w sprawie sposobu nauczania szkolnego oraz zakresu treści dotyczących wiedzy o życiu seksualnym człowieka, o zasadach świadomego i odpowiedzialnego rodzicielstwa, o wartości rodziny, życia w fazie prenatalnej oraz metodach i środkach świadomej prokreacji zawartych w podstawie programowej kształcenia ogólnego (Dz. U. z 1999 r. Nr 67 poz. 756 ze zmianami). Przedmiot realizowany jest w szkołach podstawowych, gimnazjach oraz szkołach ponadgimnazjalnych.

Zgodnie z przepisami prawa pełnoletni uczeń lub rodzic/opiekun prawny ucznia niepełnoletniego mógł zgłosić w formie pisemnej, dyrektorowi szkoły rezygnację z udziału w zajęciach. Rezygnacja najczęściej była zgłaszana przez rodziców niepełnoletnich uczniów szkół ponadgimnazjalnych lub uczniów pełnoletnich.

Dane na temat realizacji ww. zajęć edukacyjnych przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Realizacja przedmiotu „Wychowanie do życia w rodzinie” - rok szkolny 2011/2012, województwo warmińsko-mazurskie

Lp.	Wyszczególnienie	rok szkolny 2011/2012	rok szkolny 2012/2013
1.	Szkoły ogółem	1 136	1 136
2.	Szkoły, w których realizowany był przedmiot „Wychowanie do życia w rodzinie”	1 107	1 096
3.	Uczniowie ogółem	247 962	247 885
4.	Uczniowie uczestniczący w zajęciach „Wychowanie do życia w rodzinie”	71 457	48 397

Źródło: Opracowanie własne ROPS w oparciu o dane przesłane przez Kuratorium Oświaty w Olsztynie.

Działanie 1.3 Propagowanie wydawnictw, stron internetowych, przekazów medialnych, ukazujących prawidłowy model życia małżeńskiego.

Działania dotyczące propagowania wydawnictw, stron internetowych, przekazów medialnych, ukazujących prawidłowy model życia rodzinnego były podejmowane w latach 2012-2013 podczas spotkań organizowanych dla koordynatorów przebiegu Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny w środowiskach lokalnych oraz w czasie spotkań z przedstawicielami jednostek współpracujących z ROPS.

Podczas ww. spotkań uczestnikom przekazywano m.in. broszury informacyjne: „Program Polityki Rodzinnej Prezydenta RP”; „Partycypacyjne tworzenie lokalnej polityki rodzinnej.

Poradnik dla samorządów” oraz „Karta Dużej Rodziny w Polsce i wybranych krajach UE”; „Adopcja drogą do rodzicielstwa. Informator dla kandydatów do przysposobienia dziecka” oraz publikacje wydawane przez Centrum Zasobów Ludzkich („Diagnoza rodzin zastępczych w obliczu dylematu współczesności”; „Rodzina zastępcza, jako środowisko opiekuńczo-wychowawcze”).

Członkowie Rady ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego współpracowali m. in. z Radiem Olsztyn i Radiem Plus biorąc udział w audycjach poruszających tematy małżeństwa, rodziny oraz wychowania dziecka.

Działanie 1.4 Badania dotyczące świadomości przygotowania do małżeństwa

Badania w przedmiotowej sprawie zostało przeprowadzone w 2013 r. przez Instytut Nauk o Rodzinie na Wydziale Teologii Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Wyniki opracowane i udostępnione zostaną w roku 2014, natomiast na początku roku 2015 ukążą się drukiem w postaci artykułu.

Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 1

Tabela 2. Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 1

Lp.	Wyszczególnienie	2011	2012	2013
1.	Liczba szkół realizujących przedmiot „Wychowanie do życia w rodzinie”	Brak danych	1 107	1 096
2.	Liczba uczniów uczestniczących w zajęciach „Wychowanie do życia w rodzinie”;	Brak danych	71 457	48 397
3.	Procent uczniów uczestniczących w zajęciach „Wychowanie do życia w rodzinie”;	Brak danych	28,81%	19,52%
4.	Liczba poradni małżeńskich;	Brak danych	28	61
5.	Liczba uczestników kursów przedmałżeńskich	Brak danych	4 108*	7 500
6.	Liczba prac badawczych	Brak danych	0	1

Źródło: Opracowanie własne ROPS w oparciu o dane przesłane przez Kuratorium Oświaty w Olsztynie, Wydział Teologii UWM w Olsztynie, kurie diecezjalne z terenu województwa warmińsko-mazurskiego oraz Urząd Statystyczny.

* Nie otrzymano danych za 2012 rok z Archidiecezji Warmińskiej oraz Diecezji Elbląskiej

Cel szczegółowy 2. *Wzrost społecznej świadomości roli rodziny jako podstawowego środowiska funkcjonowania człowieka*

Działanie 2.1. Inicjowanie opracowywania gminnych programów wspierania rodziny i realizacji polityki prorodzinnej

Poniżej przedstawione zostały dane ankietowe za 2012 i 2013 r., otrzymane przez ROPS z samorządów gminnych i powiatowych w lutym 2013r. i styczniu 2014 r.

W roku latach 2012-2013 samodzielne gminne programy polityki prorodzinnej były realizowane jedynie w miastach: Elbląg (*Program Działań Prorodzinnych wraz z systemem przeciwdziałania przemocy w rodzinie w Elblągu na lata 2010-2015*) oraz Kętrzyn (*Program Polityki Prorodzinnej Miasta Kętrzyn 2007-2013*).

W pozostałych gminach odrębne, programy polityki prorodzinnej nie zostały opracowane, natomiast funkcjonowały 3-letnie gminne programy wspierania rodziny, których opracowanie i realizację reguluje art.176 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. W 2012 roku posiadało je 40 gmin, a w 2013 roku 66. Na terenie Województwa Warmińsko-Mazurskiego znajduje się 116 gmin, co oznacza, że na koniec roku 2013, dwa lata po wejściu w życie ustawy, tylko 57% z nich posiadało opracowane gminne programy wspierania rodziny.

Elementy polityki prorodzinnej realizowane były także w ramach innych programów tematycznych:

- Gminne Programy/Systemy Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną;
- Gminne Programy Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii;
- Gminne Programy Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- Gminne Programy Przeciwdziałania Narkomanii;
- Gminne Programy/Systemy Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie;
- Gminne Programy Aktywności Lokalnej.

We wszystkich gminach opracowane były Gminne Strategie Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Działanie 2.2 Inicjowanie opracowywania powiatowych programów wspierania rodziny, rozwoju systemu pieczy zastępczej i realizacji polityki prorodzinnej

W latach 2012 i 2013 odrębny program dotyczący polityki prorodzinnej realizowany był jedynie przez powiat elbląski (*Program prorodzinny powiatu elbląskiego na lata 2009-2013*).

Natomiast wszystkie powiaty posiadały 3-letnie powiatowe programy dotyczące rozwoju pieczy zastępczej. Opracowanie i realizowanie ww. programów reguluje art. 180 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Elementy polityki prorodzinnej zostały uwzględniane także w poniższych dokumentach:

- Powiatowy Program/System Pomocy/Opieki/Wsparcia Dziecka i Rodziny;
- Program Działań Prorodzinnych wraz z systemem przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- Program Pomocy Społecznej pod nazwą: Tworzenie lokalnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną
- Program Aktywności Lokalnej
- Powiatowy program działań na rzecz osób niepełnosprawnych

Podobnie jak w przypadku samorządów gminnych, również we wszystkich 21 powiatach opracowane były Strategie Rozwiązywania Problemów Społecznych.

Działanie 2.3 Wspieranie rozwoju inicjatyw prorodzinnych w zakresie pomocy w prawidłowym funkcjonowaniu rodziny i ukazywaniu pozytywnych wzorców

Komisje ds. Rodziny

Dużym wsparciem dla opracowywania oraz realizacji działań prorodzinnych w środowiskach lokalnych byłyby samorządowe Komisje ds. Rodziny. Jednak zauważamy wyraźny spadek ich i tak niskiej liczby.

W roku 2012, podobnie jak w 2011 funkcjonowało 6 Gminnych Komisji ds. Rodziny. W roku 2013 już tylko 3. Podobną tendencję można zauważyć w przypadku komisji powiatowych. W 2012 roku było ich 4, o jedna więcej niż w roku 2011. Natomiast w 2013 roku ich liczba spadła o połowę.

Pełnomocnik Burmistrza/Wójta ds. Rodziny

Podobnie nie ma w gminach świadomości potrzeby powołania Pełnomocnika Burmistrza/Wójta ds. Rodziny, który by inspirował oraz integrował działania kierowane do rodzin i osób chcących założyć rodzinę w danym środowisku lokalnym. Z uzyskanych informacji wynika, że w roku 2012 ww. Pełnomocnik działał na terenie 3 gmin: Lelkowa, Małdyt i Rybna, natomiast w 2013 roku już tylko na terenie 2 gmin: Lelkowa i Pieceki (na łączną liczbę 67 gmin wiejskich).

W miastach województwa warmińsko-mazurskiego w 2012 roku nie działał żaden Pełnomocnik ds. Rodzin. W roku 2013 powołano pełnomocników w Giżycku i Pieniężnie.

Promocja pozytywnego wizerunku rodziny w mediach

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2012 - 2013, podobnie jak w latach ubiegłych, współpracował z Radiem Olsztyn S.A., Oddziałem Terenowym TVP S.A. w Olsztynie i Gazetą Olsztyńską.

Istotnym elementem oddziaływania prorodzinnego w gminach i powiatach było nagłaśnianie przedsięwzięć realizowanych w ramach kolejnych XIV oraz XV Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny, które przebiegają w województwie zawsze na przełomie maja i czerwca. Szczegółowe informacje nt. tej inicjatywy znajdują się w dalszej części opracowania.

Warmińsko-Mazurskie Dni Rodziny były szeroko upowszechniane dzięki mediom, tj.: m.in. na łamach „Gazety Olsztyńskiej”, w Radiu Olsztyn i rozgłośniach lokalnych na terenie województwa, a także za pośrednictwem Oddziału Terenowego TVP S.A. w Olsztynie, telewizji lokalnych oraz portali internetowych.

Tego typu działania promujące pomagały w budowaniu klimatu szacunku do rodziny, jako podstawowego środowiska życia i rozwoju człowieka. Poszerzały również grono lokalnych partnerów, współdziałających na rzecz poprawy warunków życia rodzin w środowiskach lokalnych.

Członkowie Rady ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego brali udział w audycjach poruszających tematy małżeństwa, rodziny oraz wychowania dziecka emitowanych na antenie m. in. Radia Olsztyn i Radia Plus.

Działania Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego

W ramach Wojewódzkiego Programu Polityki Prorodzinnej Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej we współpracy z działającą przy Marszałku Województwa Rada ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego od 1999 roku organizuje Warmińsko-Mazurskie Dni Rodziny.

Co roku, odpowiadając na potrzebę wzmocnienia rodziny w jej prawidłowym funkcjonowaniu, przedsięwzięcie koncentruje się wokół innego aspektu życia rodzinnego i społecznego. W 2012 roku Dni Rodziny odbyły pod hasłem „Mamo, Tato, bądźmy razem”, natomiast w 2013r. „Rodzina a przekaz wartości i tradycji”.

Przygotowania do organizacji Dni Rodziny rozpoczynają się już w listopadzie roku poprzedzającego dane przedsięwzięcie. Wtedy to, na spotkaniu lokalnych koordynatorów, wybierane jest hasło przewodnie. Kolejne spotkania organizacyjne odbywają się w lutym oraz kwietniu. Systematyczny kontakt z lokalnymi organizatorami oraz szeroka promocja (poprzez biuletyn wydawany dwa razy do roku i plakat) przedsięwzięcia sprawia, że każdym Warmińsko-Mazurskim Dniom Rodziny towarzyszy wiele różnorodnych inicjatyw. Warto zwrócić uwagę np. na lekcje dotyczące genealogii dla uczniów prowadzone przez Archiwum Państwowe w Olsztynie, w ramach XV Dni Rodziny „Rodzina a przekaz wartości i tradycji”. Celem spotkań było zdobycie podstawowej wiedzy i umiejętności dotyczących odkrywania rodzinnej historii. Młodzież miała okazję poznać warsztat genealoga.

Przebieg Warmińsko-Mazurskich Dni odbywa się, co roku wg. tego samego schematu, co również ułatwia organizację Dni Rodziny na poziomie lokalnych samorządów:

- Obchody Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny otwiera Konferencja Inaugurująca, co roku organizowana ok. 15 maja przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej we współpracy z Radą ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego i współudziale Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego.

- Między połową maja a połową czerwca odbywają się lokalne inicjatywy: konferencje, spotkania, pikniki, festyny, biegi uliczne, zawody sportowe, przedstawienia itp. W roku 2012 w organizację Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny włączyło się 55 gmin i 15 powiatów, natomiast w 2013 roku 56 gminy i 15 powiatów.

- W połowie czerwca jeden z lokalnych samorządów, organizuje uroczyste Zakończenie Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny. W 2012 roku gospodarzem Zakończenia było miasto Gołdap, a w 2013 roku Kandyty.

- Pod koniec października Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej we współpracy z Radą ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego i współudziale Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego organizuje konferencję podsumowującą Dni Rodziny. W czasie konferencji prezentowane są najciekawsze inicjatywy. Jest to również moment, w którym nagradzani zostają laureaci konkursów organizowanych w ramach Warmińsko-Mazurskich Dni rodziny – Wojewódzkiego Konkursu Literackiego, Wojewódzkiego Konkursu Plastycznego oraz Grafiki Komputerowej, a także Konkursu „Ośmiu Wspaniałych” promującego wolontariat młodzieżowy.

Aby bardziej podkreślić wagę i charakter Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny, Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w grudniu 2013 roku, zgłosił Dni Rodziny do kolejnej edycji konkursu o Nagrodę Pary Prezydenckiej Dobry Klimat dla Rodziny.

Działanie 2.4 Promowanie i współorganizowanie konkursów dotyczących rodziny

W latach 2012-2013 w ramach Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny promowano i współorganizowano następujące konkursy:

- IX Wojewódzki Konkurs Literacki „W ciepłe ogniska rodzinnego”
- IX Wojewódzki Konkurs Plastyczny i Grafiki Komputerowej „Mama, Tata i Ja”

Ogłoszenie wyników oraz wręczenie nagród i wyróżnień laureatom ww. konkursów odbyło się 24.10.2012 r. podczas konferencji podsumowującej XIV Dni Rodziny. Zostały wręczone również nagrody w imieniu Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Oraz

- X Wojewódzki Konkurs Literacki „**Rodzina przekazicielem tradycji i norm moralnych**”
- X Wojewódzki Konkurs Plastyczny i Grafiki Komputerowej „**Rodzina z tradycjami**”

Ogłoszenie wyników oraz wręczenie nagród i wyróżnień laureatom konkursów odbyło się 24.10.2013 r. podczas konferencji podsumowującej XV Dni Rodziny. Zostały wręczone również nagrody w imieniu Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

W czasie ww. podsumowań nagradzano także młodych wolontariuszy, laureatów powiatowych i gminnych oraz ogólnopolskich XIX oraz XX edycji Ogólnopolskiego Samorządowego Konkursu Nastolatków „Ośmiu Wspaniałych”. Opiekunowie wolontariuszy oraz ich rodzice otrzymali listy gratulacyjne Marszałka Województwa. Konkurs ten został szerzej omówiony w Działaniu 4.1 niniejszego opracowania.

Ponadto, na terenie województwa, w ramach Dni Rodziny rok rocznie organizowanych jest około 100 lokalnych konkursów: plastycznych, literackich, sportowych. W części z nich uczestniczyły dzieci wraz z rodzicami. Miało to bardzo pozytywny wpływ na budowanie więzi w rodzinach oraz integrację środowisk lokalnych.

Działanie 2.5 Propagowanie przez Samorząd Województwa wydawnictw, stron internetowych, przekazów medialnych ukazujących prawidłowy model życia rodzinnego

Na stronie internetowej Urzędu, w zakładce POLITYKA SPOŁECZNA, w dziale DZIAŁANIA NA RZECZ RODZINY zamieszczane były systematycznie artykuły, materiały dotyczące problematyki rodzinnej oraz bieżące informacje związane ze spotkaniami, inicjatywami w ramach przygotowywania XV Dni Rodziny oraz wiele przykładów zrealizowanych działań w środowiskach lokalnych, w ramach Dni Rodziny.

W celu upowszechniania przedsięwzięć podejmowanych przez Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, w latach 2012-2013, na stronie internetowej znajdowały się m.in. poniższe dokumenty:

- „Wojewódzki Program Polityki Prorodzinnej na lata 2012-2016”,
- Raport z monitoringu wdrażania w kolejnych latach „Wojewódzkiego Programu Polityki Prorodzinnej na lata 2008-2011”,
- Biuletyny Rady ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego,
- artykuły dotyczące interesujących przedsięwzięć podejmowanych w środowiskach lokalnych oraz na terenie kraju,
- Baza instytucji i placówek świadczących pomoc rodzinie na terenie województwa warmińsko-mazurskiego.

Ponadto Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2012 - 2013, podobnie jak w latach ubiegłych, współfinansował wydanie kolejnych numerów Biuletynu Rady ds. Rodzin Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Biuletyny nr 28 i 30 zostały wydane z okazji inauguracji Dni Rodziny – XIV oraz XV. Zawierały m.in. informacje dotyczące komitetu honorowego, hasła przewodniego, patronatów medialnych Dni a także propozycje tematów możliwych do podjęcia w czasie trwania Dni Rodziny oraz artykuły tematyczne dotyczące problematyki małżeńskiej i rodzinnej.

Biuletyny nr 29 i 31 wydane zostały na podsumowanie odpowiednio XIV i XV Dni Rodziny, zawierały m.in. informacje dotyczące przebiegu Dni w środowiskach lokalnych, ze szczególnym uwzględnieniem relacji z Inauguracji oraz Zakończenia Dni, danych statystycznych dotyczących przebiegu Dni, dokumentacji fotograficznej wybranych przedsięwzięć z terenu województwa oraz informacji o organizowanych konkursach wojewódzkich i ogólnopolskich.

W każdym biuletynie polecano literaturę tematycznie związaną z hasłem przewodnim Dni Rodziny. I tak w 2012 roku w dziale „Warto przeczytać” polecane były m.in. takie tytuły jak: „Błędy mamy i taty-praktyczny poradnik dla rodziców”, „Jak budować więzi w rodzinie”, „Jak wychowywać trudne dzieci?”, „Jak uchronić dziecko przed skutkami rozvodu rodziców?” i.in. Natomiast w 2013: „Rodzina twórcą i przekazicielem kultury”, „Z rozważań nad kulturą ojczystą”, „Jak budować więzi w rodzinie”, „Być świadomym rodzicem. Autopilot jest dla samolotów”, „Nieporadnik małżeński” i wiele innych pozycji publicystycznych.

Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 2

Tabela 3. Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 2

Lp.	Wyszczególnienie	2011	2012	2013
1.	Liczba gminnych programów dotyczących wspierania rodziny i realizacji polityki prorodzinnej (gminne programy wspierania rodziny/ gminne programy polityki prorodzinnej)	Nd/2	40/2	66/ 2
2.	Liczba powiatowych programów dotyczących wspierania rodziny, rozwoju systemu pieczy zastępczej i realizacji polityki prorodzinnej (powiatowe programy rozwoju pieczy zastępczej/ powiatowe programy polityki prorodzinnej)	Nd/1	18/1	19/1
3.	Wzrost liczby gminnych komisji ds. rodziny	6	6	3
4.	Wzrost liczby powiatowych komisji ds. rodziny	3	4	2
5.	Liczba konkursów dot. rodziny, organizowanych we współpracy z Samorządem Województwa	3	3	3
6.	Liczba informacji zamieszczonych w danym roku na stronie Urzędu Marszałkowskiego, dotyczących spraw rodziny	Brak danych	51	55
7.	Liczba szkół realizujących przedmiot „Wychowanie do życia w rodzinie”	Brak danych	1 107	1 096
8.	Co najmniej 70% gmin włączających się w kolejne edycje Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny	47,4%	47,4%	50%
9.	100% powiatów włączających się w kolejne edycje Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny	79 %	79 %	79%

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych przez ROPS w 2013 r. i 2014 r. oraz danych GUS, WUS i Wydziału Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego

Cel szczegółowy 3. Wzrost umiejętności rodziców w procesie wychowania dzieci i młodzieży

Działanie 3.1 Inicjowanie, propagowanie i współudział w tworzeniu „Szkół dla rodziców i wychowawców”

W latach 2012 - 2013, podobnie jak w latach ubiegłych, realizowane były działania mające na celu pomoc rodzicom we właściwym wypełnianiu funkcji wychowawczych. Kuratorium Oświaty w Olsztynie przekazało Urzędowi Marszałkowskiemu poniższe dane.

- Placówki oświatowe, w tym szkoły, wspomagały rodzinę w funkcjach wychowawczych. Każda szkoła, zgodnie z wytycznymi zawartymi w Rozporządzeniu MEN z dnia 15 lutego 1999 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego, miała opracowany program wychowawczy, który był konsultowany z rodzicami.
- Rodzice mieli również możliwość korzystania z pomocy dla swoich dzieci w poradniach psychologiczno-pedagogicznych na terenie województwa warmińsko-mazurskiego. Według danych uzyskanych z Kuratorium Oświaty w roku 2013 roku na terenie Warmii i Mazur funkcjonowały 33 takie placówek, o 8 więcej niż w roku 2012

Działalność tych poradni w województwie skierowana była głównie na udzielanie pomocy rodzinom. Porady dotyczyły w szczególności problemów wieku dorastania, udzielenia wsparcia w sytuacji kryzysu w rodzinie oraz występowania trudności emocjonalnych, wychowawczych i dydaktycznych. Dominowały problemy związane z trudnościami edukacyjnymi dzieci i młodzieży oraz trudnościami wychowawczymi wynikającymi z występowania zaburzeń emocjonalnych, w znacznym stopniu uwarunkowanych nadpobudliwością psychoruchową.

- Pomoc poradni w formie warsztatów udzielana była nauczycielom, rodzicom i wychowawcom.

Problemy wymagające diagnozy i interwencji obejmowały: uzależnienia, konflikty w rodzinie, trudności wychowawcze, zaburzenia komunikacji interpersonalnej, moczenie nocne, ADHD, nadpobudliwość, nadruchliwość, kryzys wieku dojrzewania, próby samobójcze dzieci, zaburzenia w funkcjonowaniu rodziny z powodu nieobecności ojca, zaburzenia zachowania.

- W każdej szkole istniał obowiązek prawny opracowania i realizacji programu profilaktyki dostosowanego do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska.

W szkołach województwa realizowanych było w sumie kilkadziesiąt różnego rodzaju programów profilaktycznych.

Program profilaktyczno-edukacyjny „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”

Według danych, uzyskanych na podstawie ankiet z lokalnych samorządów w roku 2012 program profilaktyczno-edukacyjny „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” realizowany był na terenie województwa w formie warsztatowej przez 35 podmioty w 16 gminach. W 2013 roku ww. Program realizowało 39 podmiotów w 16 gminach. Łącznie w 2012r. w warsztatach wzięło udział ponad 700 osób, natomiast w 2013 uczestników było już 1070.

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej już w 2012r. podjął współpracę z koordynatorem programu na terenie województwa, w celu zwiększenia liczby osób, które będą posiadały

uprawnienia do realizacji programu w środowiskach lokalnych. Pozytywne skutki tej współpracy obrazuje podana wyżej statystyka.

Systemu dokształcania osób chętnych do uzyskania uprawnień realizatora „szkoły dla rodziców” uruchomiany został w 2012. Utworzono wtedy 7 grup i przeszkolono 95 realizatorów (psychologów i pedagogów). W roku 2013 przeszkolono 98 realizatorów, również w 7 grupach.

Zwiększenie liczby realizatorów ułatwiło dostęp do programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców” rodzicom z całego województwa. Poszerzenie i wzbogacenie umiejętności wychowawczych skutkować będzie nawiązywaniem udanego dialogu rodzic-dziecko oraz budowaniem ciepłych i głębokich więzi w rodzinie.

Z uwagi na korzyści, jakie płyną z realizacji ww. programu Samorząd Województwa zaangażował się w działania informujące o możliwości skorzystania z tego typu wsparcia. Podczas seminariów, spotkań i konferencji organizowanych przez ROPS, w tym m.in. w ramach Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny, promowano realizatorów „Szkoły dla Rodziców”. Ponadto w dniu 20 listopada 2013 roku zorganizowano konferencję dotyczącą programu profilaktyczno-edukacyjnego Szkoła dla Rodziców i Wychowawców. Na spotkaniu zaproszeni prelegenci przedstawiali zebrany przedstawicielom jednostek działających na rzecz wspierania rodziny i dziecka ww. Program, jako bardzo ważne narzędzie pracy z rodziną jednocześnie podkreślając skuteczność tej metody, jako wczesnej profilaktyki wszelkich dysfunkcji w relacjach z dziećmi lub wychowankami.

Działanie 3.2 Propagowanie tworzenia placówek wsparcia dziennego prowadzonych w formie opiekuńczej (w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych), specjalistycznej i w formie pracy podwórkowej, realizowanej przez wychowawcę oraz propagowanie współuczestniczenia rodziców w zajęciach

Świetlice socjoterapeutyczne i opiekuńczo-wychowawcze

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego wspierał i rekomendował projekty gmin w staraniach o dofinansowanie w ramach programu Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej „Świetlica, Praca i Staż – socjoterapia w środowisku gminnym” w poszczególnych edycjach tego programu.

W roku 2012 na 10 ofert, które wpłynęły z terenu województwa do Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, 5 z nich zostało rekomendowanych do dofinansowania przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Dofinansowanie w wysokości 40 tys. złotych otrzymały 2 z rekomendowanych podmiotów. Podobnie w roku 2013 do ROPS wpłynęło 10 ofert samorządów i organizacji pozarządowych na dofinansowanie w ramach powyższego programu, zarekomendowanych zostało 5 projektów. Niestety w roku ubiegłym żaden podmiot z terenu województwa nie uzyskał dofinansowania w ramach ww. programu

Wykaz świetlic funkcjonujących w latach 2011-2013w województwie, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Liczba świetlic socjoterapeutycznych i opiekuńczo-wychowawczych w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2011-2013

Rok	Świetlice socjoterapeutyczne		Świetlice opiekuńczo-wychowawcze	
	Liczba jednostek	Liczba uczestników	Liczba jednostek	Liczba uczestników
2011	68	2 118	181	5337
2012	67	2 310	252	8 968
2013	*	*	*	*

Źródło: dane uzyskane z rocznych sprawozdań z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1

* dane zbierane są do końca I kw.2014 – opracowanie danych IV kw. 2014

Placówki wsparcia dziennego

Placówka wsparcia dziennego wspiera funkcje opiekuńcze i wychowawcze rodziny. Może być prowadzona w formie:

- 1) opiekuńczej, w tym kół zainteresowań, świetlic, klubów i ognisk wychowawczych, zapewnia dziecku opiekę i wychowanie, pomoc w nauce, organizację czasu wolnego, zabawę i zajęcia sportowe oraz rozwój zainteresowań.
- 2) specjalistycznej - organizuje zajęcia socjoterapeutyczne, terapeutyczne, korekcyjne, kompensacyjne oraz logopedyczne; realizuje indywidualny program korekcyjny, program psychokorekcyjny lub psychoprofilaktyczny, w szczególności terapię pedagogiczną, psychologiczną i socjoterapię.
- 3) pracy podwórkowej realizowanej przez wychowawcę, polegającej na działaniach animacyjnych i socjoterapeutycznych. Praca podwórkowa realizowana jest w Województwie jedynie na terenie powiatu Ełckiego przez pedagogów ulicy.

W 2012 r. na terenie województwa działało łącznie 161 ww. placówek, natomiast w 2013 roku 130. Spadek liczby placówek może wynikać z faktu łączenia różnych funkcji w ramach działalności jednej placówki w gminie, co powoduje niekonsekwencje w ich wykazywaniu.

Szczegółowy wykaz ww. placówek znajduje się na stronie internetowej www.portal.warmia.mazury.pl w zakładce POMOC SPOŁECZNA, pod zakładce POMOC I INTEGRACJA SPOŁECZNA

Działanie 3.3 Promowanie współpracy lokalnych podmiotów z rodzicami (tj. przedszkoli, szkół, parafii, ośrodków kultury, sportu itp.) w sprawach wychowawczych

Działanie to było realizowane poprzez realizację Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny oraz ich promocję w celu włączenia jak największej liczby samorządów w ich organizację. Rok, rocznie w ramach Dni Rodziny samorządy lokalne organizują szereg inicjatyw takich jak festyny, pikniki, przedstawienia, biegi uliczne, które mają na celu otwarcie instytucji na potrzeby środowisk lokalnych oraz ich aktywizację.

Dużą pomocą dla rodziców w rozwiązywaniu wielu dylematów wychowawczych był udział w warsztatach, w ramach programu profilaktyczno-edukacyjnego „Szkola dla Rodziców i Wychowawców” opisanych w *Działaniu 3.1.*

Działanie 3.4 Promowanie tworzenia klubów i grup wsparcia dla rodziców

Działanie to było realizowane w ramach wspierania rozwoju programu profilaktyczno-edukacyjnego „Szkola dla Rodziców i Wychowawców”, we współpracy z dwiema osobami,

koordynującymi wdrażanie wymienionego programu w województwie, z ramienia Ośrodka Rozwoju Edukacji w Warszawie.

Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 3

Tabela 5. Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 3

Lp.	Wyszczególnienie	2011	2012	2013
1.	80% gmin, na terenie, których prowadzone są warsztaty w ramach programu „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”	Brak danych	13,79%	13,79%
2.	Wzrost liczby osób uczestniczących w warsztatach w ramach „Szkoły dla Rodziców i Wychowawców”	960	700	1070
3.	Wzrost liczby placówek wsparcia dziennego	Brak danych	161	130
4.	100% gmin, w których funkcjonują placówki wsparcia dziennego	Brak danych	63,79%	27,58%*
5.	100% powiatów, w których funkcjonują placówki wsparcia dziennego	Brak danych	100%	80,95%*

Źródło: Dane własne ROPS oraz z Wydziału Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego .

* dane dotyczące liczba świetlic socjoterapeutycznych i opiekuńczo-wychowawczych zbierane są do końca I kw.2014 – opracowanie danych IV kw. 2014

Cel szczegółowy 4. Rodzina bardziej samodzielna ekonomicznie oraz aktywniejsza społecznie i zawodowo

Działanie 4.1 Promowanie aktywności młodego pokolenia, m. in. w ramach wolontariatu – np. Samorządowy Konkurs „Ośmiu Wspaniałych”

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego od 2000 roku systematycznie współpracuje z Fundacją „Świat na TAK” z Warszawy, promując w województwie kolejne edycje Ogólnopolskiego Samorządowego Konkursu Nastolatków „Ośmiu Wspaniałych”, organizowanego przez Fundację prowadzoną przez p. Joannę Fabisiak, obecną Posłankę na Sejm RP. Jest to osoba, która prowadzi od 20 lat tę cenną inicjatywę, w ramach realizacji autorskiego programu „Wychowanie przez pracę i pomoc słabszym”. Konkurs organizowany jest dla młodzieży gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej.

Najciekawsze, najbardziej wartościowe formy młodzieżowego wolontariatu są w tym konkursie nagradzane na poziomie gminnym/powiatowym oraz na forum krajowym poprzez wybór „Ósemki Wspaniałych”. W 2012 roku jednym z ośmiu najlepszych w Polsce młodych wolontariuszy został Radosław Kucharz z Zespołu Szkół nr 1 z Powiatu Piskiego, natomiast uczennica III kl. V LO w Elblągu Magdalena Stryjek otrzymała wyróżnienie. W 2013 roku Województwo Warmińsko-Mazurskie także miało swojego reprezentanta wśród ośmiu najlepszych. Został nim Damian Kosmala z Ełku zaangażowany w Międzynarodowy Wolontariat Misyjny „Don Bosco”.

Laureaci edycji gminnych i powiatowych oraz ich rodzice, a także opiekunowie młodych wolontariuszy otrzymali listy gratulacyjne Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego podczas Podsumowania Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny.

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego będzie dalej zachęcał lokalne władze samorządowe do rozwoju różnych form wolontariatu młodzieżowego, ze względu na wysokie walory wychowawcze tego typu aktywności młodych ludzi.

Działanie 4.2 Wspierania rozwoju podmiotów umożliwiających aktywne spędzenie wolnego czasu, form aktywności w ramach dostępnej bazy oraz organizacji zajęć pozaszkolnych dla dzieci i młodzieży, zwłaszcza na terenach wiejskich

Działania te w imieniu Samorządu Województwa realizował w 2013 r. m.in. Departament Rozwoju Obszarów Wiejskich i Rolnictwa. W ramach konkursu „Aktywna Wieś Warmii, Mazur i Powiśla” gminy właściwe dla sołectw zakwalifikowanych do udziału w Programie Odnowy Wsi Województwa Warmińsko-Mazurskiego „Wieś Warmii, Mazur i Powiśla miejscem, w którym warto żyć...” (na podstawie uchwały Nr 57/748/12/IV Zarządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 12 listopada 2012 roku) mogą otrzymać dofinansowanie na realizację projektów mających charakter inwestycyjny.

Gminy mogły otrzymać dofinansowanie na realizację takich operacji jak np. zagospodarowanie terenów rekreacyjnych i miejsc spotkań wiejskich, urządzenie i modernizacja miejsca rekreacji dla dzieci i młodzieży, a także świetlic wiejskich.

W ramach omawianego konkursu w 2012 roku dofinansowanie uzyskały 42 projekty na łączną kwotę 314 tys. zł. Natomiast w 2013 roku dofinansowanie otrzymało 21 projektów na łączną kwotę 238tys. zł.

Celem konkursu jest zwiększenie poziomu zaangażowania społeczności obszarów wiejskich w realizację przedsięwzięć w swoim otoczeniu, a także poprawa warunków życia ludności wiejskiej, zachowanie dziedzictwa kulturowego, poprawa estetyki miejscowości oraz wzrost atrakcyjności turystycznej obszarów wiejskich.

Działanie 4.3 Współpraca Samorządu Województwa z jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, dotycząca form aktywizacji zawodowej rodzin oraz ukazywania zagrożeń związanych z podejmowaniem pracy w „szarej strefie”

W latach 2012-2013 Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, głównie poprzez redystrybucje środków Unii Europejskiej, wspierał inicjatywy na rzecz aktywizacji zawodowej osób i rodzin znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji socjalno- bytowej, a także na rzecz otoczenia społecznego osób bezrobotnych (ze szczególnym uwzględnieniem członków rodzin i in. osób zależnych).

Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej pełni rolę Instytucji Pośredniczącej we wdrażaniu priorytetu VII *Promocja Aktywnej Integracji*, w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Co roku, w ramach poszczególnych działań ww. priorytetu ogłaszane są konkursy, dzięki którym różne podmioty i instytucje mogą otrzymać dofinansowanie na realizację projektów.

Projekty systemowe w ramach Działania 7.1 Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji

W latach 2012-2013 Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej przyjął do dofinansowania 226 projektów systemowych, z tego 116 w roku 2012 i 110 w roku 2013.

Łącznie podpisano umowy/ aneksy na kwotę ponad 52 mln 626 tys. zł. (Ponad 26 mln 730 tys. zł. w 2012 roku i ponad 25 mln 896 tys. w roku 2013). W 2012 roku projektach udział wzięło 7 470 osób, a w 2013 roku 4 585 osób. Mniejsza liczba uczestników projektów w 2013 roku wynika z faktu wprowadzenia umów na projekty dwuletnie, skutkiem, czego większość osób objętych wsparciem zostanie wykazana do połowy roku 2015.

W ramach ww. konkursów realizowano projekty mające na celu rozwój form aktywnej integracji oraz upowszechnianie aktywnej integracji i pracy socjalnej.

Działanie 7.1 skierowane jest wyłącznie do Ośrodków Pomocy Społecznej (poddziałanie 7.1.1), Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie (poddziałanie 7.1.2) oraz Regionalnych Ośrodków Polityki Społecznej (w ramach omawianego w dalszej części opracowania poddziałania 7.1.3).

Projekty konkursowe w ramach Działania 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej

W ramach działania 7.2 możliwe jest realizowanie projektów konkursowych mających na celu aktywizację zawodową i społeczną osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (poddziałanie 7.2.1) oraz wsparcie ekonomii społecznej (poddziałanie 7.2.2). Projekty te mogą być realizowane przez wszystkie podmioty działające w obszarze integracji społecznej, w tym stowarzyszenia i fundacje.

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w latach 2012-2013 w ramach Działania 7.2 dofinansował 43 projekty (17 w 2012 r. i 26 w 2013r.) na łączną kwotę ponad 56 mln 044 tys. zł. (24 mln 673 tys. zł. w roku 2012 i 31 mln 371 tys. zł.). W roku 2012 wsparciem objętych zostało 2,2 tys. osób, a w roku 2013 już o 1,6 tys. osób więcej. Pomiar wskaźnika efektywności zatrudnieniowej wskazuje, że w ramach działania 7.2 wskazuje, że ponad 35,5% beneficjentów projektów znajduje zatrudnienie.

Dzięki realizacji projektów, w ramach działania 7.2.2 udało się stworzyć w Województwie sieć wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej m.in. poprzez uruchomienie czterech Ośrodków Wspierania Ekonomii Społecznej (w Ełku, Elblągu, Nidzicy i Olsztynie) oraz Operatorów Wsparcia Finansowego dla spółdzielni socjalnych. Ośrodki Wspierania Ekonomii Społecznej zapewniają szeroki katalog bezpłatnych usług (usługi prawne, księgowość, marketingowe, szkolenia, doradztwo, rozwój partnerstw lokalnych, promocja ekonomii społecznej) adresowanych m.in. do: osób fizycznych, funkcjonujących podmiotów ekonomii społecznej, władz i pracowników jednostek samorządu terytorialnego w zakresie współpracy z sektorem ekonomii społecznej. Natomiast Operator Wsparcia Finansowego zapewniają fundusze dotacyjne dla spółdzielni socjalnych (do 20 tys. na członka-założyciela lub osobę zatrudnianą w spółdzielni socjalnej oraz wsparcie pomostowe) oraz oferują wsparcie doradczo-szkoleniowe dla grup inicjatywnych spółdzielni socjalnych. W ramach projektów na Operatorów dotacji dla spółdzielni socjalnych w latach 2012- 2013 utworzono 31 spółdzielni socjalnych. Dzięki temu powstało, co najmniej 155 miejsc pracy.

Z uwagi na wysokie bezrobocie oraz zagrożenie ubóstwem występujące w województwie Warmińsko-Mazurskim promocja i rozwój systemu przedsiębiorstw i organizacji oraz właściwych im uregulowań prawnych, mających na celu wspieranie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym stanowi szansę na aktywizację zawodową i społeczną grup szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym, a tym samym poprawę jakości życia mieszkańców Warmii i Mazur.

Projekty konkursowe w ramach Działania 7.4 Niepełnosprawni na rynku pracy

Realizacja Działania 7.4 wynika z nowelizacji Szczegółowego Opisu Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki obowiązującego od 1 stycznia 2012 r.

W roku 2012 zaplanowano 7 mln zł na realizację działań ukierunkowanych na aktywizację osób niepełnosprawnych, jednak z uwagi na przedłużający się proces negocjacji projektów, które zostały rekomendowane do dofinansowania nie podpisano żadnej umowy o dofinansowanie projektu. Spośród 27 wniosków, które wpłynęły w odpowiedzi na konkurs 6 dofinansowano w roku 2013, podpisując umowy na łączną kwotę ponad 7 milionów 174 tys. zł. W projektach udział rozpoczęły 244 osoby.

Praca w „szarej strefie”

Szacuje się, że udział "szarej strefy" w polskim PKB wynosi 25%. Według badań przeprowadzonych przez Polską Konfederację Pracodawców Prywatnych Lewiatan w 2012 33,2% firm zatrudnia pracowników „na czarno”.

Uwarunkowania geograficzne województwa warmińsko-mazurskiego sprawiają, że mieszkańcy regionu mają dużą możliwość wykonywania prac dorywczych np. w czasie sezonu turystycznego w hotelarstwie, gastronomii i zbiorach sezonowych np. w czasie zbiorów w rolnictwie, przy czym często jest to tzw. Praca na czarno.

Bliskość obwodu kaliningradzkiego a także strefa małego ruchu granicznego obejmująca północno wschodnie powiaty umożliwia częste wyjazdy. Straż Graniczna odnotowała w 2012 roku ponad 107 tys. przekroczeń granicy z obwodem kaliningradzkim w ramach Małego Ruchu Granicznego, a w pierwszej połowie 2013 roku już ponad 310 tys. (MGR obowiązuje od 27 lipca 2012 roku). Najczęściej kupowanymi produktami podczas takich wyjazdów są tańsze tam paliwo, alkohol, papierosy i wyroby cukiernicze, które można sprzedać z zyskiem w kraju. W ten sposób wielu bezrobotnych utrzymuje się z handlu przygranicznego.

Działanie 4.4 Promocja dobrych praktyk (organizowane konkursy, działania finansowane z EFS, firmy rodzinne, agroturystyka itp.)

Najciekawsze inicjatywy i najlepsze rozwiązania – najczęściej realizowane w ramach projektów unijnych - promowane są na stronie internetowej [tut. Urzędu](#) i dostępne m.in. w zakładce Projektu systemowego ROPS „Efektywnie, Fachowo, Skutecznie na Warmii i Mazurach”. Promowane są m.in. projekty dotyczące wypracowania innowacyjnej metodyki pracy z młodzieżą pozostającą poza systemem edukacji i/lub rynkiem pracy (Projekt Innowacyjny „Pomosty. Budowanie kapitału społecznego młodzieży ze środowisk wiejskich Warmii i Mazur” ,w ramach którego tworzona jest strategiczna gra planszowa, podręczniki do pracy z młodzieżą oraz scenariusze zajęć) oraz działania mające na celu nawiązywanie współpracy jednostek organizacyjnych pomocy społecznej z innymi instytucjami w środowisku lokalnym.

Na ww. stronie można znaleźć również dokumenty i opracowania wytworzone w czasie pracy doradców zatrudnionych w ramach Projektu Systemowego ROPS np. „teczkę asystenta rodziny” – zbiór wzorów dokumentów, przydatnych w codziennej pracy asystenta rodziny oraz opracowanie „Rewitalizacja społeczna i zawodowa środowisk zamieszkałych przez byłych pracowników PGR-ów i ich rodziny”.

Ponadto Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego rok rocznie współorganizuje konkursy, których ideą jest promowanie najlepszych inicjatyw społecznych. Są to m.in. „Godni Naśladowania” oraz „Ambasador EFS 2013 w ramach dobrych praktyk PO KL”.

Tytuł Godnego Naśladowania przyznawany jest w sześciu kategoriach:

1. Najlepsza inicjatywa organizacji pozarządowych
2. Najlepsza inicjatywa samorządu we współpracy z organizacjami pozarządowymi
3. Najlepsza inicjatywa reprezentacji sektora pozarządowego
4. Najlepsza inicjatywa na rzecz osób starszych
5. Animator Społeczny
6. Najlepsza inicjatywa organizacji o charakterze międzynarodowym

Na szczególną uwagę zasługuje w tym miejscu kategoria 5. Animator Społeczny. W ramach tej kategorii nagradzani są ludzie, którzy aktywnie działają na rzecz środowiska lokalnego integrując dzieci i młodzież oraz dorosłych mieszkańców na rzecz dobra wspólnego. W 2012 roku Laureatem tej kategorii została Anna Kołodziej-Rabiczko za działalność w społeczności gminy Młynary, natomiast w 2013 roku Alicja Wąsik, pracownik Urzędu Gminy w Dywitach.

Wyróżnienie „Ambasador EFS” jest przyznawane podmiotom, które są wyjątkowo aktywne w obszarze edukacji, rynku pracy i integracji społecznej oraz efektywnie

wykorzystują szanse, jaką daje Europejski Fundusz Społeczny. Tytuł Ambasadora EFS 2012 zdobyła Elbląska Rada Konsultacyjna Osób Niepełnosprawnych za innowacyjny projekt z komponentem ponadnarodowym „Indywidualne ścieżki zatrudnienia”, natomiast Ambasadorem EFS 2013 został Instytut Badawczo Szkoleniowy S. z o.o. za projekt „umiem się uczyć”.

Działanie 4.5 Promowanie wprowadzania przez przedsiębiorców elastycznych form pracy i czasu zatrudnienia, korzystnych dla organizacji życia rodzinnego

W ramach realizacji niniejszego działania prowadzono promocję Programu Polityki Rodzinnej Prezydenta RP „Dobry Klimat dla rodziny”. Wśród szczególnie istotnych rekomendacji Programu, obok Karty Dużej Rodziny, znalazły się zapisy dotyczące ograniczenia skali pracy ponadwymiarowej, bardziej powszechnego stosowania sprzyjającej rodzicom elastycznej organizacji czasu pracy i pracy w niepełnym wymiarze, a także wprowadzenia elastycznego systemu urlopów związanych z opieką nad małym dzieckiem.

Korzystną zmianą dla życia rodzinnego jest niewątpliwie wprowadzenie od 17 czerwca 2013 roku dłuższego urlopu macierzyńskiego. Wydłużenie to ma miejsce poprzez możliwość skorzystania z 26 tygodniowego rodzicielskiego bezpośrednio po 20 tygodniowym urlopie macierzyńskim.

Działanie 4.6 Promocja i wdrażanie planu działań na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, z uwzględnieniem poprawy sytuacji ekonomicznej rodzin.

15 listopada 2011 roku Zarząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego przyjął *Regionalny Plan Działań na Rzecz Promocji i Upowszechniania Ekonomii Społecznej w Województwie Warmińsko-Mazurskim* (RPDES).

Cel główny RPDES zakłada zwiększenie do końca 2015 roku udziału ekonomii społecznej w rozwoju społeczno - gospodarczym województwa warmińsko - mazurskiego ze szczególnym uwzględnieniem aktywizacji zawodowej i społecznej grup zagrożonych wykluczeniem. Dokument dostępny jest na stronie internetowej <http://www.warmia.mazury.pl>

Poniżej przedstawiono dane statystyczne zebrane w trakcie monitoringu ww. dokumentu.

Kluby Integracji Społecznej

Działalność KISów ukierunkowana jest na udzielenie pomocy osobom indywidualnym oraz ich rodzinom w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych oraz podniesieniu kwalifikacji zawodowych, jako wartości na rynku pracy.

Według rejestru prowadzonego przez Wydziału Polityki Społecznej Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie w Regionie w 2013 roku zarejestrowanych było 41 Klubów Integracji Społecznej działających zgodnie z ustawą o zatrudnieniu socjalnym (Zgodnie ze zmianą, jaką wprowadziła ustawa z dnia 19 kwietnia 2011 r. o zmianie ustawy o zatrudnieniu socjalnym oraz niektórych innych ustaw, klub integracji społecznej może rozpocząć działalność dopiero po dokonaniu wpisu w rejestrze Wojewody). Wg. badania ankietowego przeprowadzonego przez ROPS funkcjonuje ponadto 11 KIS-ów, które nie zostały ujęte w rejestrze, natomiast realizują zadania KIS. W 2012 roku w Województwie Warmińsko-Mazurskim działało 57 KISów. Najczęstszym powodem

zawieszania działalności KIS-y jest brak wystarczających środków na prowadzenie działalności lub zakończenie realizacji projektu finansowanego ze środków EFS.

Wsparciem w ramach Klubów Integracji Społecznej objęto w 2012 roku 4 578 osób, a w 2013 roku o 745 osób więcej. Zmalała jednak liczba osób, które podjęło zatrudnienie. W roku 2012 w różnych formach pracy (prace społecznie użyteczne, interwencyjne, umowa o pracę, podjęcie działalności gospodarczej) zatrudnienie znalazło 1 117 osób, w 2013 roku o 348 osób mniej.

Specyficzną formą KISów są młodzieżowe kluby integracji społecznej (MKISy). Prowadzą one działalność polegającą na modelowaniu postaw i dostarczaniu pozytywnych wzorców wychowawczych oraz stworzeniu przyjaznej przestrzeni do rozwoju, zdobywania nowych umiejętności i zainteresowań młodym ludziom z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zajęcia prowadzone w MKISach zapewniają doświadczenia korygujące urazy psychologiczne oraz deficyty emocjonalne, a także stanowią alternatywę spędzania czasu wolnego. Z danych zebranych przez ROPS wynika, że na dzień 17.06.2013 roku w województwie warmińsko-mazurskim działało 17 takich miejsc, o jedno więcej niż w roku 2012.

Centra Integracji Społecznej

Centra integracji społecznej prowadzą działania pozwalające przede wszystkim zdobyć nowe kwalifikacje zawodowe lub przekwalifikować się.

Na dzień 31 grudnia 2013 roku na terenie województwa warmińsko-mazurskiego funkcjonowało 6 centrów integracji społecznej. Liczba ta nie zmieniła się od 2012 r.

Wzrosła jednak liczba osób, które ukończyły zajęcia w CIS. W 2013 roku wyniosła 237 osób – o 10,23 % więcej niż w roku 2012. Rośnie również liczba osób usamodzielnionych ekonomicznie, w 2013 usamodzielniono się 97 osób, o 11 osób więcej niż w roku poprzednim.

Warsztaty Terapii Zajęciowej i Zakłady Aktywności Zawodowej

Podmioty te stanowią element instytucjonalny systemu rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych. W WTZ-ach przy zastosowaniu technik terapii zajęciowej, obok rozwijania umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz podnoszenia sprawności psychofizycznych, dąży się do rozwijania podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających podjęcie pracy. Natomiast w ZAZ-ach osoby niepełnosprawne w stopniu umiarkowanym i znacznym mają stworzone warunki do pracy w chronionych warunkach. Podmioty te mogą prowadzić działalność na rynku poprzez sprzedaż wytworzonych przez osoby niepełnosprawne dóbr i usług.

Na obszarze Warmii i Mazur w latach 2012-2013 r. działało 35 warsztatów terapii zajęciowej i 5 zakładów aktywności zawodowej. Liczba osób aktywizowanych w ww. podmiotach także nie ulega zbyt dużym zmianom. W 2013 roku WTZ skupiły 1400 osób, o 2 więcej niż w 2012 roku. Łącznie w ZAZ-ach zatrudnionych było w 2013 roku 238 osób, w tym 171 osób niepełnosprawnych ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności. To o 11 osób więcej w stosunku do roku 2012. Wzrost zatrudnienia osób niepełnosprawnych wynika przede wszystkim z utworzenia 10 nowych stanowisk pracy w Zakładzie Aktywności Zawodowej w Biskupcu.

Spółdzielnie Socjalne

Spółdzielnie socjalne, to obecnie jeden z najbardziej znanych instrument ekonomii społecznej. Przedsiębiorstwa te działają na podstawie ustawy z 2006 roku o spółdzielniach socjalnych. Zgodnie z ww. Ustawą ich głównym celem jest przywrócenie na rynek pracy, poprzez prowadzenie wspólnego przedsiębiorstwa, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. Ponadto spółdzielnie socjalne realizują cele związane z odbudową i podtrzymaniem umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania lub pobytu.

Z danych z monitoringu prowadzonego przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej (Biuro ds. pomocy i integracji społecznej) wynika, iż na koniec 2013 r. w województwie warmińsko – mazurskim funkcjonowały 63 spółdzielnie socjalne (wg. KRS), z czego tylko w roku 2013 zarejestrowano 30 nowych spółdzielni. Jest to z pewnością skutkiem szeroko zakrojonych działań instytucji wspierających ekonomię społeczną jak również kampanii informacyjno- promocyjnej na temat ekonomii społecznej prowadzonej w regionie Warmii i Mazur.

Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 4

Tabela 6. Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 4

Lp.	Wyszczególnienie	Rok			
		2011	2012	2013	
1.	Wzrost liczby projektów aktywizujących społecznie i zawodowo mieszkańców województwa, realizowanych w oparciu o środki z Europejskiego Funduszu Społecznego	169	133	142	
2.	Wzrost Liczby uczestników projektów aktywizujących	9 393	9 725	8 629	
3.	Procentowy wzrost aktywności zawodowej osób w województwie	51,9%	50,9%	52,4%	
4.	Funkcjonowanie czterech ośrodków wsparcia ekonomii społecznej	4	4	4	
5.	Wzrost liczby	Spółdzielni socjalnych	16	36	63
		CIS-ów	4	6	6
		KIS-ów i	58	57	52
		MKIS-ów	14	16	17
		ZAZ-ów	5	5	5

Źródło: Dane własne ROPS, opracowania WUP

Cel szczegółowy 5. Rodzina objęta szerszym i bardziej dostępnym wsparciem w środowisku życia

Działanie 5.1 Promowanie rozwiązań w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej

W roku 2012 r. opracowywany został Wojewódzki Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2013-2017. Jest to konsekwencja wejścia w życie Ustawy z dn. 9 czerwca 2011r o *wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*. Głównym celem ww. programu jest wzrost umiejętności rodzin w pełnieniu podstawowych funkcji wspierających rozwój dzieci i młodzieży w województwie warmińsko-mazurskim. Cel ten ma zostać osiągnięty poprzez realizację sześciu celów szczegółowych:

1. Wzrost świadomości i wiedzy rodzin o swoich problemach i potrzebach oraz możliwościach poprawy funkcjonowania
2. Wzrost poziomu zaspokajania potrzeb dzieci i rodzin w ramach pieczy zastępczej oraz adopcji
3. Poprawa dostępu do informacji w zakresie oferowanych form pomocy dla rodzin potrzebujących wsparcia
4. Poprawa infrastruktury oraz wzrost liczby kadry specjalistycznej podmiotów wspierających rodzinę, funkcjonujących i nowotworzonych na poziomie lokalnym
5. Poprawa współpracy podmiotów działających na rzecz rodziny w środowiskach lokalnych
6. Zwiększenie świadomości lokalnych samorządów o korzyściach społecznych i ekonomicznych wynikających ze wsparcia rodzin.

Omawiany program został przyjęty do realizacji uchwałą Nr XXIV/473/13 Sejmiku Województwa Warmińsko-Mazurskiego z dnia 26 lutego 2013 r.

W latach 2012-2013r. Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego zorganizował wiele spotkań, seminariów i konferencji mających na celu m.in.:

- Popularyzację poprawnego funkcjonowania rodziny,
- Podkreślanie roli i funkcji asystenta rodziny,
- Promocję innowacyjnych metod pracy z rodziną i dziećmi
- Promocję „dobrych praktyk” w zakresie wspierania rodziny,
- A także informowanie o dostępnych metodach wsparcia rodzin

Jedną z ważniejszych konferencji organizowanych przez ROPS w ww. zakresie była zorganizowana 5.12.2012r. konferencja podsumowująca wdrażanie przez Samorząd Województwa ustawy z o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w województwie warmińsko-mazurskim. Na spotkaniu przedstawiono stan prac nad powyżej omówionym programem, a także dotychczas podjęte działania, dotyczące powołania i prowadzenia Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego z Filiami w Elblągu i Ełku.

Działanie 5.2. Upowszechnianie konieczności wzmocnienia rodzin poprzez rozwój poradnictwa rodzinnego oraz dostępności do specjalistów pracujących z rodziną, zwłaszcza na terenach wiejskich

Rokrocznie duża liczba rodzin przeżywała kryzysy oraz spotyka się z problemami trudnymi do samodzielnego rozwiązania. Ta sytuacja wymagała profesjonalnego, sprawnie funkcjonującego systemu poradnictwa specjalistycznego, wsparcia rodzin oraz terapii

rodzinnej, z którego zainteresowani mogliby skorzystać. Stan infrastruktury w omawianym obszarze został przedstawiony w dalszej części opracowania.

Z różnych przyczyn część małżeństw decydowała się na rozwiązanie swoich problemów składając pozew o rozwód.

Według danych uzyskanych z Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego w Olsztynie liczba orzeczonych w 2012 r. rozwodów wyniosła 2 779. W 2013 roku sąd orzekał o rozwodzie 2 789 razy, czyli o 10 więcej niż w roku poprzednim. Dla porównania w roku 2011 rozwiodło się 2 887 par. Separacje orzekane były przez sądy o wiele rzadziej – w 2012 roku wydano 84 takie orzeczenia, dla porównania w 2011 roku sądy wydały 134 takich orzeczeń.

Liczba rozwodów nadal jest jednak zdecydowanie mniejsza niż liczba zawieranych małżeństw, mimo, że ich liczba spadła drastycznie w ostatnich latach. W 2012 roku udzielono 7 523 ślubów, w 2013 roku już prawie o 1000 mniej, bo tylko 6 556. Przy czym w 2011 roku liczba zawartych małżeństw wyniosła 7 643.

Wśród głównych przyczyn rozwodów można było wyróżnić: niedobranie charakterów, niedochowanie wierności małżeńskiej, nadużywanie alkoholu, naganny stosunek do członków rodziny, nieporozumienia na tle finansowym oraz dłuższą nieobecność.

Działanie 5.3 Wspieranie wprowadzania nowych form i metod pracy z rodziną (konferencja grupy rodzinnej (KGR), krótkoterminowa terapia skoncentrowana na rozwiązaniu problemu (TSR), pedagog ulicy, duszpasterze rodzin, mediatorzy rodzinni, wolontariat – w tym wolontariat rodzin).

W latach 2012-2013 Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej realizował szereg działań, szczególnie w ramach projektu systemowego „Efektywnie, Fachowo, Skutecznie na Warmii i Mazurach”, mających na celu upowszechnianie innowacyjnych metod pracy z rodziną.

W ramach ww. Projektu w 2012 roku po raz pierwszy wprowadzono dwu etapowość szkoleń z zakresu innowacyjnych metod pracy. Dzięki temu pracownicy zajmujący się bezpośrednio pracą z klientem i rodziną (głównie pracownicy socjalni) mogli nie tylko zdobyć wiedzę i podstawowe umiejętności z zakresu Terapii Skoncentrowanej na Rozwiązaniach, Konferencji Grupy Rodzinnej czy Mediacji, ale także wybrać metodę, z której poszerza swoje kompetencje. I tak w 2012 roku przeszkolono 41 osób z mediacji i 60 z TSRu, które wcześniej ukończyły wstępne szkolenie z innowacyjnych metod pracy. W 2013 roku zorganizowano szkolenie podstawowe „Akademia Innowacyjnych metod pracy z klientem” dla 124 osób oraz szkolenia rozszerzone: mediacje dla 41 i TSR dla 21 osób.

Kolejnym działaniem podejmowanym w ramach projektu systemowego ROPS, które wspiera wprowadzanie nowych metod pracy z rodziną jest specjalistyczne doradztwo dla ośrodków pomocy społecznej z tego zakresu. W 2013r. przeprowadzono 168 h warsztatów w ww. zakresie, w 7 jednostkach pomocy społecznej, które wyraziły chęć skorzystania z takiej pomocy (były to m.in. powiaty kętrzyński, lidzbarski i ostródzki).

Między innymi ww. działania przyczyniają się do coraz powszechniejszego stosowania innowacyjnych metod pracy z klientem w pracy z rodziną. Poniżej przedstawione zostały dane dotyczące metod pracy z rodziną, jakie były stosowane przez ośrodki pomocy społecznej w latach 2012-2013 otrzymane z samorządów gminnych i powiatowych w lutym 2013 r. i styczniu 2014r.

Tabela 7. Formy i metody pracy z rodziną w 2012 r. na terenie gmin

L.p.	Formy wsparcia rodziny	2012 rok		2013 rok	
		Liczba rodzin objętych wsparciem	Liczba osób objętych wsparciem	Liczba rodzin objętych wsparciem	Liczba osób objętych wsparciem
1.	Teoria skoncentrowana na rozwiązaniu (TSR)	151	454	252	754
2.	Konferencja Grupy Rodzinnej (KGR)	31	65	23	85
3.	Mediacje	341	580	66	210
4.	Inne*	645	1942	627	2029

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie informacji z gmin

* Wymieniano: asystenci rodziny, psycholodzy, psychoterapeuci, pracownicy socjalni

Nowa ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wprowadza do systemu pomocy społecznej funkcję asystenta rodziny, jako osoby towarzyszącej rodzinie w rozwiązywaniu codziennych problemów, zwłaszcza związanych z umiejętnościami samodzielnego, prawidłowego wypełniania funkcji opiekuńczo – wychowawczych. Poniżej zostały zaprezentowane statystyki dotyczące zatrudnienia asystentów rodziny oraz liczby rodzin objętych wsparciem.

Tabela 8. Asystenci rodziny w latach 2012- 2013.

Rok	Liczba pracujących asystentów	Łączna liczba rodzin objętych wsparciem
2012	190	1.117
2013	200	1.467

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie informacji z gmin

Działanie 5.4 Promowanie i wspieranie działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży oraz pomocy materialnej dla uczących się dzieci i młodzieży.

Zgodnie z art. 90 b ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004r. Nr 256, poz. 2572 ze zmianami) każdemu uczniowi przysługuje prawo do pomocy materialnej ze środków przeznaczonych na ten cel w budżecie państwa lub w budżecie jednostki samorządu terytorialnego. Pomoc materialna jest udzielana uczniom w celu zmniejszenia różnic oraz umożliwienia pokonywania barier w dostępie do edukacji wynikających z trudnej sytuacji materialnej ucznia, a także wspierania edukacji uczniów zdolnych.

Według danych otrzymanych z samorządów gminnych i powiatowych w lutym 2013 r. i styczniu 2014r. wynika, że z różnego rodzaju wsparcia w celu poprawy szans edukacyjnych skorzystało w 2013 roku ok. 27 048 uczniów z łącznej liczby 66 553 uczniów podstawówek i gimnazjum z województwa warmińsko-mazurskiego. Pomoc udzielana była m.in. w postaci stypendiów i w ramach programu „wyprawka szkolna”

„Program stypendialny szansą na rozwój edukacyjny uczniów Warmii i Mazur”

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego, w ramach projektu systemowego Departamentu Europejskiego Funduszu Społecznego „Program stypendialny szansą na rozwój edukacyjny uczniów Warmii i Mazur” wspiera, co roku uczniów gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych z najlepszymi wynikami w nauce. W ramach ww. projektu rok rocznie 250 - 350 uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych zostaje objętych pomocą stypendialną w wysokości ok. 400zł.

Stypendia Ministra Edukacji Narodowej

Stypendia ministra właściwego ds. oświaty i wychowania to jednorazowa nagroda, którą mogą otrzymać zwycięzcy olimpiad międzynarodowych, laureaci i finaliści ogólnopolskich olimpiad lub konkursów na pracę naukową oraz uczniowie osiągający wybitne wyniki sportowe na szczeblu krajowym lub międzynarodowym. W roku 2012 otrzymało ją 5 uczniów z województwa warmińsko-mazurskiego, a w 2013 roku 2. Stypendium przyznawane jest jednorazowo i wynosi 3200 zł.

Stypendium Prezesa Rady Ministrów

Stypendium to przyznaje się uczniowi, który otrzymał promocję z wyróżnieniem, uzyskując przy tym najwyższą w danej szkole średnią ocen lub wykazuje szczególne uzdolnienia, w co najmniej jednej dziedzinie wiedzy. Stypendium Prezesa Rady Ministrów na rok 2012/2013 otrzymało 169 uczniów z województwa warmińsko-mazurskiego. W roku szkolnym 2013/2014 stypendium to przyznane zostało 173 osobom. Wysokość stypendium to 258 zł miesięcznie.

Działanie 5.5 Tworzenie partnerstw i zespołów interdyscyplinarnych na rzecz wspierania i ochrony rodziny

W ramach Projektu systemowego „Efektywnie, Fachowo, Skutecznie na Warmii i Mazurach” od 2010 roku realizowano szkolenia w ramach, których tworzono i wspierano zespoły interdyscyplinarne pracujące nie tylko na rzecz przeciwdziałania przemocy w rodzinie, ale także rozwiązywania istotnych problemów środowisk lokalnych i rodzin.

Według danych otrzymanych z samorządów gminne zespoły interdyscyplinarne funkcjonują na terenie każdej gminy województwa warmińsko-mazurskiego. Jest to wynik nowelizacji ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie z dnia 1 sierpnia 2010 r. weszła w życie nowelizacja

Działanie 5.6 Rozwój infrastruktury i usług w zakresie wspierania rodziny, poradnictwa specjalistycznego, systemu pieczy zastępczej oraz przysposobienia dzieci

Liczba poradni rodzinnych funkcjonujących na terenie powiatów województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2012- 2013, uległa kolejnemu dużemu zmniejszeniu, co przedstawia poniższa tabela

Tabela 9. Liczba powiatowych poradni rodzinnych funkcjonujących na terenie województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2008-2013

Wyszczególnienie	Rok					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba poradni rodzinnych	37	25	23	17	10	7

Źródło: Opracowanie własne ROPS na podstawie badań ankietowych

Poradnictwo rodzinne realizowane było jednak także w innych formach i miejscach, np. przez: katolickie poradnie rodzinne przy parafiach, powiatowe punkty konsultacyjno-informacyjne, ośrodki interwencji kryzysowej, ośrodek adopcyjno-opiekuńczy oraz w strukturach PCPR. Dużym wsparciem dla rodzin jest także system specjalistycznej pomocy świadczonej poprzez środowiskowe domy samopomocy i dzienne domy pomocy.

Tabela 10. Infrastruktura społeczna województwa warmińsko – mazurskiego (wg stanu na dzień 31.12. 2012 i 2013 r.)

L.p.	Rodzaj placówek	2012		2013	
		Liczba placówek	Liczba miejsc	Liczba placówek	Liczba miejsc
1.	Domy pomocy społecznej	43+2 filie	3.705	44 + 2 filie	3.828
2.	Rodzinne Domy Pomocy	6	34	10	50
4.	Ośrodki adopcyjne	1+2 filie	-	1+2 filie	-
5.	Placówki świadczące usługi w zakresie interwencji kryzysowej	26	143	26	152
6.	Jednostki i punkty poradnictwa specjalist. w tym rodzinnego	48	-	37	-
9.	Środowiskowe domy samopomocy w tym:	56 + 4 filie	2.557	62+4 filie	2.799
10.	Dzienne domy pomocy	21	930	21	930
11.	Domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży	4 + 2 filie	58	4 + 2 filie	58
14.	Specjalistyczne Ośrodki Wsparcia dla Ofiar przemocy w Rodzinie.	3	60	3	65

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

Dane zawarte w powyższej tabeli wyraźnie wskazują na wzrost liczby placówek, które mogą świadczyć usługi w zakresie wspierania rodziny. Niepokojące jest jednak zmniejszenie liczby jednostek i punktów poradnictwa specjalistycznego w tym rodzinnego. Być może tendencja ta zostanie odwrócona dzięki zapisom w Regionalnym Programie Operacyjnym Warmia Mazury 2014-2020, które umożliwi dofinansowywanie tworzenia tego typu punktów, w ramach środków z Unii Europejskiej.

Karta Dużej Rodziny

Karta Dużej Rodziny została wymieniona, jako jedna z ważniejszych rekomendacji przyjętego w maju 2013 roku Programu Polityki Rodzinnej Prezydenta RP „Dobry Klimat dla rodziny”. Mimo, że jest to instrument wiążący się z dużymi nakładami finansowymi ze strony lokalnych samorządów, którego wprowadzenie uzależnione jest od decyzji władz lokalnych, do końca 2013 roku Kartę Dużej Rodziny wprowadziły trzy miasta: Ełk, Gołdap oraz Olsztyn, a kolejne tj. Elbląg i Kętrzyn przygotowywały się do jej wprowadzenia. Beneficjenci karty mogą korzystać m.in. z zniżek i ulg na korzystanie z ofert centrów kultury i miejskich ośrodków sportu i rekreacji, a w Olsztynie także z zwolnienia z opłaty stałej w Zespole Żłobków Miejskich, zniżek w przedszkolach prowadzonych przez gminę Olsztyn.

Działanie 5.7 Inicjowanie współpracy jednostek samorządu terytorialnego, kościołów i związków wyznaniowych oraz organizacji pozarządowych w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej

W ramach realizacji niniejszego działania podejmowano szereg inicjatyw mających na celu upowszechnienie współpracy jednostek samorządu terytorialnego, kościołów i organizacji pozarządowych.

Jednym z działań podejmowanych na rzecz rozwoju partnerstwa publiczno-społecznego jest ujmowanie w Planach Działań Priorytetów komponentu regionalnego PO KL kryteriów strategicznych dotyczących realizacji Projektów współfinansowanych ze środków unijnych w partnerstwie podmiotów publicznych i niepublicznych instytucji pomocy i integracji społecznej, instytucji rynku pracy oraz przedsiębiorców.

Ponadto Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego realizuje *Program współpracy Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami określonymi w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie*. W jego ramach Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej rokrocznie przeprowadza otwarte konkursy ofert na realizację zadań w zakresie pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, rehabilitacji zawodowej i społecznej, a także pomocy osobom doświadczającym przemocy

Liczbę organizacji pozarządowych, biorących udział w omawianych konkursach, przedstawia poniższa tabela.

Tabela 11. Otwarte konkursy ofert na realizację zadań w zakresie pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień, rehabilitacji zawodowej i społecznej.

Zadania z zakresu	2012		2013	
	Liczba dofinansowanych zadań	łączna kwota dofinansowania (w tys. zł)	Liczba dofinansowanych zadań	łączna kwota dofinansowania (w tys. zł)
Pomocy społecznej	21	149	23	149
Profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień	9	100	13	100
Przeciwdziałania przemocy w rodzinach z problemem alkoholowym	2	45	5	45
Rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych	7	200	10	200

Źródło: Opracowanie własne ROPS.

W ramach omawianych dotacji w latach 2012-2013 dofinansowano m.in.: programy na rzecz osób i rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, działania promujące politykę prorodzinną, inicjatywy na rzecz rozwoju wolontariatu w obszarze polityki społecznej, programy profilaktyczno-edukacyjno-informacyjne dla dzieci, młodzieży i ich rodzin, w tym grup podwyższonego ryzyka, programy pomocy osobom dotkniętym uzależnieniami, programy pomocy dzieciom i dorosłym osobom niepełnosprawnym, warsztaty, zajęcia i kursy dla osób niepełnosprawnych.

Działanie 5.8 Inspirowanie budowania systemu wsparcia rodzin, zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej

W latach 2012 – 2013 Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej zorganizował szereg spotkań, których celem było Inspirowanie budowania systemu wsparcia rodzin, zgodnie z ustawą o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

W 2012 roku ww. temat poruszany był m.in. podczas spotkań 6 lutego i 25 kwietnia organizowanych w ramach przygotowań do XIV Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny. Natomiast 5 grudnia Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej zorganizował w Olsztynie konferencję dotyczącą podsumowania wdrażania w 2012 r. ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

W roku 2013 zorganizowano następujące spotkania i konferencje dotyczące omawianego tematu:

- 21 marca - spotkanie z jednostkami zaangażowanymi w realizację „Wojewódzkiego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej na lata 2013-2017”. Podczas seminarium przedstawione zostały m.in. wyniki badań przeprowadzonych przez Obserwatorium Integracji Społecznej nt. rodzin zastępczych i zadania asystenta rodziny
- 25 kwietnia – seminarium dla lokalnych koordynatorów Warmińsko-Mazurskich Dni Rodziny. W trakcie spotkania przedstawiono rolę asystenta rodziny w świetle ustawy. Zaprezentowano także dobre praktyki pracy asystenta rodziny.
- 16 października – spotkanie dotyczące roli współpracy asystenta rodziny i koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Podczas seminarium psycholog z Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego przedstawił konsekwencje psychologiczne umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej. Ponadto przedstawiono „szkołę dla rodziców” jako jedno z narzędzi pracy asystenta rodziny oraz dobre praktyki w zakresie współpracy asystenta rodziny i koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej.

Działanie 5.9 Profesjonalizacja kadr pomocy i integracji społecznej w ramach różnych form dokształcania (np. szkolenia, warsztaty, kursy z zakresu pracy z rodziną)

W ramach realizacji zadań ustawy o Pomocy Społecznej Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej organizował w latach 2012 – 2013 specjalistyczne szkolenia dla pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej. Tematy szkoleń w zakresie pracy z rodziną oraz liczbę uczestników przedstawia poniższa tabela

Tabela 12. Liczba osób przeszkolonych z zakresu pracy z rodziną

Rok realizacji	Temat szkolenia	Liczba uczestników
2012	„Wsparcie psychologiczne ofiarom sytuacji kryzysowych”.	17
	„Superwizja w pracy socjalnej”	19
	„Praca z dziećmi i młodzieżą z rodzin dysfunkcyjnych wymagającą szczególnego wsparcia, zagrożoną przemocą, maltretowaniem i molestowaniem seksualnym. Nadpobudliwość seksualna młodzieży. Problemy wczesnej inicjacji seksualnej”	25
2013	„ Seksualność dzieci i młodzieży. Kształtowanie postaw, interwencja terapeutyczna w sytuacjach trudnych”	27
	„Metody i formy pracy z dziećmi i młodzieżą zagrożoną wykluczeniem społecznym”	28
	„Formy pracy z dziećmi z rodzin dysfunkcyjnych, sposoby rozwiązywania sytuacji trudnych”	25

Źródło: Dane na podstawie Projektu Systemowego ROPS „Efektywnie, fachowo, skutecznie na Warmii i Mazurach

Szkolenia dla kadry pomocy społecznej w zakresie metod pracy z rodziną realizowane były także w ramach Projektu systemowego „Efektywnie, Fachowo, Skutecznie na Warmii i Mazurach” ze środków EFS w ramach Poddziałania 7.1.3. Tematy szkoleń liczbę uczestników przedstawia poniższa tabela.

Tabela 13. Liczba osób przeszkolonych z zakresu pracy z rodziną

Rok realizacji	Temat szkolenia	Liczba uczestników
2012	Akademia innowacyjnych metod pracy z klientem zagrożonym wykluczeniem społecznym A.D. 2012	102
	Animator społeczności lokalnej - kuźnia liderów środowiskowych	80
	Animacja lokalnych sieci na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu	151
	Strategia interwencji kryzysowej, czyli jak skutecznie pomagać osobom w kryzysie	88
	Wsparcie utworzonych w 2011r. na Warmii i Mazurach zespołów Interdyscyplinarnych	97
2013	Akademia innowacyjnych metod pracy z klientem zagrożonym wykluczeniem społecznym	145
	Terapia skoncentrowana na rozwiązaniach	21
	Mediator rodzinny	41
	Metodyka pracy z rodziną z dziedzicznym długotrwałym bezrobociem	145
	Nowoczesne modele pracy z młodzieżą	147
	Metodyka pracy z rodziną wielopropblemową	84

Źródło: Dane na podstawie Projektu Systemowego ROPS „Efektywnie, fachowo, skutecznie na Warmii i Mazurach

Działanie 5.10 Wspieranie rodzinnej pieczy zastępczej dla dzieci pozbawionych częściowo lub całkowicie opieki rodzicielskiej oraz ich powrotu do rodziny naturalnej

Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego włączał się w działania promujące tworzenie rodzinnych form opieki zastępczej w ramach współpracy Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej z m.in. powiatowymi centrami pomocy rodzinie, ośrodkami pomocy społecznej czy organizacjami pozarządowymi.

Szerzej działania Samorząd Województwa Warmińsko-Mazurskiego w celu Wspieranie rodzinnej pieczy zastępczej zostały opisane w raporcie z monitoringu wdrażania „Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2013 – 2017”.

Działanie 5.11 Systematyczne promowanie przysposobienia dzieci, jako skutecznej formy pomocy dziecku pozbawionej opieki rodziny naturalnej

Działanie to realizowane jest przez Warmińsko-Mazurski Ośrodek Adopcyjny, poprzez uruchomioną w 2013 roku stronę internetową (www.adopcja.olsztyn.pl) oraz ulotki i broszury informacyjne.

Ponadto temat przysposobienia dzieci, jako skutecznej formy pomocy dziecku pozbawionemu opieki rodziny naturalnej jest systematycznie podczas spotkań i konferencji organizowanymi przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej.

Działanie 5.12 Wspieranie właściwej współpracy ośrodka adopcyjnego m. in. z: asystentami rodziny, koordynatorami rodzinnej pieczy zastępczej, organizatorami rodzinnej pieczy zastępczej, placówkami opiekuńczo-wychowawczymi, podmiotami leczniczymi, placówkami oświatowymi, jednostkami organizacyjnymi pomocy społecznej, sądami i policją w zakresie sprawnego określania sytuacji prawnej dziecka, umożliwiającego skrócenie czasu przeprowadzenia procedury przysposobienia.

W ramach wspierania właściwej współpracy Warmińsko Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie (WM OA) z ww. partnerami, Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej zorganizował szereg spotkań z Dyrektora Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka Adopcyjnego w Olsztynie.

Szerzej działania te zostały opisane w Raporcie z monitoringu wdrażania „Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2013 – 2017”.

Działanie 5.13 Podejmowanie i wdrażanie działań umożliwiających właściwe i skuteczne prowadzenie procedur przysposobienia

Samorząd Województwa realizując zadania ustawy z dnia 9 czerwca 2011 roku o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej spełnia organizuje i prowadzi ośrodki adopcyjne.

W związku z powyższym uchwałą XXII/216/11 Sejmiku Warmińsko-Mazurskiego z dnia 29.11.2011r. powołana została nowa jednostka organizacyjna Samorządu Województwa Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie - Warmińsko-Mazurski Ośrodek Adopcyjny w Olsztynie.

Ośrodek Adopcyjny w Olsztynie funkcjonuje od 1 stycznia 2012 roku, natomiast jego filie w Elku i Elblągu działają od lutego 2012 roku. Ośrodek wraz z filiami kontynuuje wszystkie procedury przejęte ze zlikwidowanych ośrodków, prowadząc jednocześnie Wojewódzki Bank Danych o dzieciach z terenu województwa oczekujących na przysposobienie. Regionalny Ośrodek Polityki społecznej zgodnie z zapisami w/w ustawy sprawuje nadzór merytoryczny i finansowy nad nowopowstałą jednostką.

Więcej informacji na temat podejmowanie i wdrażanie działań umożliwiających właściwe i skuteczne prowadzenie procedur przysposobienia zostało zawartych w Raporcie z monitoringu wdrażania „Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2013 – 2017”.

Działanie 5.14 Inspirowanie wsparcia dla dzieci i młodzieży z rodzin migrujących zarobkowo

Wyjazd rodziców do pracy za granicę łączył się często z problemem poczucia osierocenia u pozostawionych dzieci.

Pani Joanna Goczyńska z UWM w Olsztynie w swoim artykule „Osamotnione dzieciństwo, czyli skąd się biorą eurosieroty” zdefiniowała, że:

„Eurosierota to dziecko, które wychowuje się, bez co najmniej jednego rodzica, który wyjechał za granicę w celach zarobkowych”. Eurosieroctwo natomiast można zdefiniować, jako „fakt nieposiadania przez kogoś (niepełnoletniego) obojga rodziców lub jednego rodzica, którzy opuścili kraj za pracą”. Zjawisko to jest poddziedziną „sieroctwa

społecznego”, ponieważ dziecko pozbawione jest w nim normalnego środowiska rodzinnego. W „Biuletynie Informacyjnym” Rzecznika Praw Dziecka można znaleźć taką definicję eurosieroctwa: „mianem eurosieroctwa psychologowie określają zjawisko pozostawienia w kraju dzieci przez rodziców wyjeżdżających za granicę (...), ponieważ ich zdaniem, dzieci pozbawione stałego kontaktu nawet z jednym z rodziców, czują się jak sieroty”.

Dzieci i młodzież rodziców emigrujących w latach 2012 - 2013 korzystały głównie ze wsparcia bezpośrednio w placówkach edukacyjnych (wychowawcy klas, pedagodzy szkolni) a także w przypadku problemów psychologicznych oraz związanych z wymogami szkolnymi, z pomocy poradni psychologiczno-pedagogicznych.

Działanie 5.15 Wspieranie rodziny w przeciwdziałaniu demoralizacji, przestępczości i uzależnieniom wśród dzieci, młodzieży i dorosłych

Opis działań podjętych w latach 2012 - 2013 w niniejszym obszarze znajduje się w Sprawozdaniu z realizacji w roku 2012 i 2013 Wojewódzkiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2012-2015, Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Narkomanii w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2009-2012 oraz „Wojewódzkiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Województwie Warmińsko-Mazurskim na lata 2011-2014”.

Działanie 5.16 Promowanie skutecznych rozwiązań na rzecz poprawy warunków mieszkaniowych rodzin oraz zapobiegania eksmisjom

W celu poprawy sytuacji Samorząd Województwa w ramach współpracy z lokalnymi samorządami zachęcał, aby korzystać z prawnych możliwości, które dawała ustawa z dnia 8 grudnia 2006 r. o finansowym wsparciu tworzenia lokali socjalnych, mieszkań chronionych, noclegowni i domów dla bezdomnych, w obszarze poprawy warunków mieszkaniowych w danej gminie oraz zapobiegania groźbie eksmisji rodzin.

Według danych otrzymanych z samorządów gminnych i powiatowych w lutym 2013 r. i styczniu 2014r. wynika, że jedynie 14 gmin (na 116) miało opracowane wieloletnie (4-7 lat) programy gospodarowania zasobami mieszkaniowymi. Stan zagrożenia rodzin eksmisją z mieszkań komunalnych przedstawia poniższa tabela

Tabela 14. Liczba rodzin i osób zagrożonych eksmisją z tytułu zalegania z opłatami za czynsz w mieszkaniach komunalnych w latach 2011-2012

Rok	2011	2012	2013
Liczba rodzin zagrożonych eksmisją z tytułu zalegania z opłatami	3 260	2 650	2 137
Liczba osób samotnych zagrożonych eksmisją z tytułu zalegania z opłatami	783	555	723
Liczba rodzin posiadających sądowy nakaz eksmisji	1 760	1 943	1 263
Liczba osób samotnych posiadających sądowy nakaz eksmisji	440	359	258

Źródło: Opracowanie własne ROPS w oparciu o badania ankietowe

Z wyżej przedstawionych danych wynika, że zarówno liczba osób i rodzin zagrożonych eksmisją jak i liczba osób i rodzin, wobec których sąd wydał nakaz eksmisji systematycznie spada.

Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 5

Tabela 15. Wskaźniki osiągnięcia celu szczegółowego 5

Lp.	Wyszczególnienie	2012	2013
1.	Wzrost liczby poradni rodzinnych (placówki poradnictwa specjalistycznego w tym rodzinnego)	48	37
2.	Wzrost liczby przeszkolonych pracowników jednostek organizacyjnych pomocy społecznej i organizacji pozarządowych w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej	579	663
3.	Funkcjonowanie koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej w każdym powiecie	46	47
4.	Liczba rodzin zastępczych	2 113	2 078
5.	Liczba dzieci objętych pieczą zastępczą (rodziny zastępcze, rodzinne domy dziecka, placówki opiekuńczo-wychowawcze)	4 488	4 388
6.	Liczba rodzinnych domów dziecka	16	20
7.	Liczba placówek wsparcia dziennego	161	130
8.	Liczba dzieci adoptowanych	113	114
9.	Liczba dzieci oczekujących na adopcję	217	166
10.	Liczba osób przeszkolonych do przysposobienia dziecka	58 (28 par i 2 osoby samotne)	128 (61 par i 2 osoby samotne)
11.	Liczba dzieci i młodzieży korzystających ze stypendiów	37 682	27 048

Źródło: Dane statystyczne z MPiPS-03, Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie

III. Podsumowanie i wnioski

Wojewódzki Program Polityki Prorodzinnej na lata 2012-2016 realizowany był w latach 2012-2013 r. zgodnie z przyjętym harmonogramem pracy.

W jego realizację obok Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego i Rady ds. Rodzin działającej przy Marszałku Województwa Warmińsko-Mazurskiego włączyło się wiele podmiotów szczebla samorządowego, jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, poradni, placówek oświatowych, parafii, organizacji pozarządowych.

Analizując system wsparcia rodzin w województwie warmińsko-mazurskim trzeba przyznać, że ma on solidne ramy organizacyjne oraz szeroki zakres oddziaływania. Widoczny jest jednak brak jednolitego systemu wsparcia, w ramach, którego z pomocy mógłby korzystać rodziny wydolne wychowawczo przeżywające chwilowy kryzys. Kluczowy w tym aspekcie wydaje się m.in. rozwój sieci punktów konsultacyjno-mediacyjnych oraz innych miejsc świadczących specjalistyczne usługi, niezwiązanych jednak z systemem wsparcia rodzin niewydolnych wychowawczo. Niewątpliwą szansą są tu zapisy w Regionalnym Programie Operacyjnym Warmia Mazury 2014-2020, które umożliwią dofinansowywanie tworzenia tego typu punktów, w ramach środków z Unii Europejskiej.

Uwagę należy zwrócić na rosnącą stopę bezrobocia (2012 roku: 21,3; 2013 rok: 21,7) oraz wzrost % ludności województwa korzystającej ze świadczeń pomocy społecznej (2012 rok: 14,19%; 2013 rok: 14,63%) świadczące o coraz trudniejszej sytuacji rodzin w regionie. Pogarszająca się sytuacja na rynku pracy sprawia, że wielu mieszkańców województwa podjęło decyzję o wyjeździe za granicę w poszukiwaniu pracy lub korzysta z możliwości, jakie daje utworzenie strefy Małego Ruchu Granicznego z Obwodem Kaliningradzkim.

Niemniej zakres działań podejmowanych w latach 2012-2013 na rzecz rodzin należy ocenić pozytywnie. Powstały nowe placówki, które świadczą usługi w obszarze wsparcia rodziny takie jak: Domy Pomocy Społecznej, Rodzinne Domy Pomocy oraz Środowiskowe Domy Samopomocy. Pojawił się także nowy instrument wsparcia rodzin wielodzietnych – Karta Dużej Rodziny, którą już wprowadziło kilka samorządów lokalnych, mimo, że wiąże się z dużymi nakładami finansowymi, a kolejne miasta i gminy przygotowują się do jej wprowadzenia.

Wobec powyższych danych niezbędnym wydaje się podejmowanie dalszych wysiłków w celu wypracowywania interdyscyplinarnego spojrzenia na warunki funkcjonowania rodziny w danym środowisku lokalnym (m.in. poprzez wspieranie budowania lokalnych koalicji tworzonych na bazie funkcjonujących już sektorów: pomocy społecznej, edukacji, kultury, sportu z koniecznym uwzględnieniem sektora gospodarczego; powoływania w radach gminy Komisji ds. Rodziny, powoływania odpowiednio Pełnomocnika Wójta/Burmistrza ds. Rodziny)

Dużym wyzwaniem byłoby też podjęcie określonych działań w celu umożliwienia rodzinom życia na godnym poziomie, zapewnienia dzieciom i młodzieży prawidłowego rozwoju m.in. w oparciu o ośrodki kultury, kluby sportowe, świetlice i kluby młodzieżowe.

Podsumowując realizację w 2012 r. *Wojewódzkiego Programu Polityki Prorodzinnej w latach 2012-2016* należy stwierdzić, że miało miejsce wiele pozytywnych działań tak na szczeblu wojewódzkim jak i w lokalnych samorządach, dzięki którym możliwe było

aktywizowanie wielu grup społecznych oraz wspieranie osób i rodzin szczególnie tych, znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji socjalno-bytowej.

Działania podejmowane w ramach omawianego *Programu* przez Samorząd Województwa, samorządy lokalne oraz Radę ds. Rodzin działającą przy Marszałku Województwa, spotykały się z dużym zainteresowaniem ze strony innych województw oraz środowisk działających w kraju na rzecz rodziny.